

BÖLÜM 37

SPOR TURİZMİ

Fatih TURGUT¹

Spor ve turizm kavramları genellikle birlikte kullanılmaktadır. Ancak spor doğrudan turizmle ortaya çıkmaz, mekan değişikliği olmadığı zaman spor turizmi oluşmamaktadır. Turizm ve spor mekan ve zaman olarak kavuştuklarında özdeşleşir, her iki faaliyette boş zamanlarda gerçekleşmektedir (Batman, 2007:199). Bu başlık altında spor turizminin zaman ve mekan odaklı tanımlamalarına yer verilmiştir.

Spor turizmi kavramı üzerinde birçok çalışması olan Gibson 1998 yılında yaptığı tanımda; bireylerin sürekli yaşadıkları bölgelerin dışına seyahat etmelerine sebep olan, fiziki etkinliklere katılma, fiziksel etkinlikleri izleme veya etkinliklerde yer alma amacı ile ilgili güdüler etrafında gelişen boş zaman seyahatleridir şeklinde ifade etmiştir.

Sporun, insanları turizme yönlendirme, turistik ürün sağlama ve turizmini gerçekleştirirken turistlerin tatmin olmasına katkı sağlama, turizm gelirlerini direkt ve dolaylı şekilde artırma vb. olumlu katkıları vardır. Turistlerin seyahatleri sırasında konakladıkları bölgelerde ilgi duydukları veya hoşlandıkları sporu yapmak, izlemek isterler. Bu nedenle turizm işletmeleri turistlerin spor beklentilerini karşılamak amacıyla işletmelerinde sportif faaliyetlerine yer vermektedir.

TURSAB (2014) spor turizmi raporuna göre; Spor turizmi, sportif faaliyetler amacıyla seyahat edenlerin oluşturduğu turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Bazı kesimler spor turizmini sadece aktif olarak spor yapan kişiler kapsamında değerlendirirken, bazıları da yapılan sporu seyretmek için seyahat edenleri de kapsama dahil etmektedir.

Kapalı alan, açık alan, doğal zemin, yapay zemin fark etmeden ilgi çekici spor faaliyetleri için bir bölgede yaşayan insanların serbest zamanlarındaki davranışlarının ifade ediliş şekli olarak adlandırılmaktadır. Spor turizmi, ticari

¹ Doktora Öğrencisi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, fatihturgut100@gmail.com

nedenler haricindeki nedenler ile spor etkinliklerini izlemek için sürekli yaşanan bölgenin dışına yapılan seyahatlerdir (Hinch & Higham, 2001:48). Bir spor etkinliğine ilişkin olarak izlemek veya katılmak amacıyla yapılan tatil olarak ta tanımlanmaktadır (Weed & Bull, 1997). İş hayatının sürdüğü ve sürekli yaşanan yerin dışına, ticari olmayan amaçlarla organize veya bireysel pasif ve aktif sporlara katılmak için gerçekleştirilen gezilerdir (Standeven & De Knop, 1999:26) geçmişte yapılan tanımlamalardır.

Daha sonra Spor turizmi, ulusal ve uluslararası organizasyonlar, oyunlar, şampiyonalar, turlar gibi katılanların amacının boş zamanlarını değerlendirme veya yarışma isteği olup, özünde sportif etkinliklerine katılmak için yapılan seyahatleri kapsayan bir turizm hareketi, başka bir ifade ile spor turizmi, spor ile ilgili yarışmalara bireysel veya grup olarak katılmak, yarışmaları izlemek veya bu yarışmalar için ülke içine veya ülke dışına yapılan seyahatler (Hudson,2003:3) şeklinde tanımlanmıştır.

SANAYİ DEVRİMİ ÖNCESİ SPOR TURİZMİ

Spor turizminin tarihi oldukça eskidir. Spor turizmi faaliyetleri Sanayi Devrimi öncesi başlar. Spor organizasyonları geçmişte Mısır, Yunan ve Çin kültürlerinde önem taşımaktadır. Sporun hangi tarihte başladığı kesin olarak bilinmemektedir. 1994 Norveç Kış Olimpiyatlarında 4000 yıllık kaya üzerine çizilmiş resimler ve bu resimlerde spor yapmakta olan insanlar yer almaktadır. Mısır'da 2000 senelik boks, yüzme, halat çekme gibi sporları yapan insan resimleri bulunmuştur (Masterman, 2004:8).

Spor turizminin en eski örnekleri MÖ 766 yılında gerçekleştirilen Olimpiyatlarda yapıldığı kabul edilir. Bu doğrultuda Yunanistan'da Olimpiadaki Pan Hellenic oyunları bu yarışmaların en önemlisi kabul edilmektedir (Weed & Bull, 2004). Atletizm gibi oyunlar eski Yunan yaşamının en önemli parçasıdır ve her kentin kendine ait bir stadı olduğu bilinmektedir. O dönemde gerçekleşen Olimpiyat oyunları farklı bölgelerden yaklaşık olarak 40.000 bireyi toplayabiliyordu. Bugünden farklı olarak konaklama imkanı yoktu ve insanlar çadırlarda yatıyordu. İlk hostelin Olympiada 4. Yüzyılda kurulduğu bilinmektedir (Weed & Bull, 2004:6).

Romalılar seyahatlerini artırmışlar ve yaygınlaştırmışlardır. Orta çağda ve Rönesans döneminde spor ve turizm ilişkisi tekrardan yoğun bir şekilde de-

² Bu kitap bölümü bir yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

vam etmiştir. 16 ve 17. yüzyılda spor turnuvaları toplumsal bir hal almış ve hem elegant sporlar hem de izleyiciye dönük sporlar yalnızca toplumun üst sınıflarına özgü etkinlikler olmuştur (Standeven & Knop, 1999).

17.yy'da Büyük Tur'un spor turizmine önemli katkıları olduğu yazarlar tarafından vurgulanmaktadır. Büyük Tur Alp dağlarını bir destinasyon olarak spor turizmine açmıştır. Özellikle dağcılık ve kayak alanlarındaki bölgenin günümüzdeki popülerliği bu şekilde olmuştur (İçöz,2011:522).

SANAYİ DÖNEMİNDE SPOR TURİZMİ

19. yy'da demiryollarının yapılmasıyla ulaşım imkanı artmış ve insanların sosyal aktivitelere katılımı artmıştır. Demiryolları sporda da önemli gelişmelerin ortaya çıkarmasında etkili olmuştur. Futbol federasyonu İngiltere'de 1863 yılında kurulmuş ve ilk şampiyona 1872'de düzenlenmiştir. Böylece futbolun gelişmesi ile seyahatlerde yaygınlaşmış ve gelir düzeyinde artışlar meydana gelmiştir. Bu dönemde dağ tırmanma, kayak ve yürüyüş sporları da önemli ve yaygın sporlar haline gelmiştir. Tur operatörü İngiliz Thomas Cook faal olduğu dönemde spor turizminin gelişmesinde düzenlediği turlarla çok önemli katkı sağlamıştır. Aynı dönemde Alp dağlarının zirvesine 1827, 1854 ve 1872 yıllarında ziyaretçiler tırmanmıştır. Dolayısıyla 18. ve 19. yüzyıllarda sanayileşmenin etkisiyle ve teknolojinin gelişmesiyle hem sportif faaliyetlerin sayısı artmış hem de spor turizminin gelişimi sağlanmıştır (Standeven & Knop,1999:27).

Spor turizminin günümüze kadar olan gelişimi 4 şekilde meydana gelmiştir. Sporcuların ve turistlerin profili genişlemiştir. Batı toplumunda 1970' ten itibaren sağlık ve beden uyum konusundaki ilgi sürekli artmıştır. 1980'den günümüze tatil esnasında sportif faaliyetlere katılma konusunda yoğun bir talep olmuştur. Şehirlerin gelişmesinde ve marka şehir halini almasında sporun ve sportif faaliyetlerin oynadığı rollerin önemi artmıştır. Bunun sonucunda spor ilgili turizm türleri için fırsatlar sağlamıştır (Hinch & Higham,2004:6).

Günümüzde spor turizminin önceki dönemlere göre aşağıda yer alan 4 faktör nedeniyle daha çok gelişeceği ve yükseleceği belirtilmektedir (Higham,2007:289).

Sağlık ve fiziksel uyum hususunda artan duyarlılık ve ilgi

İlerleyen yaşlarda spora katılma eğiliminde artış

Bayan sporları deneyim ve değerler

Alternatif spor arayışı

Spor turizmine, insanların refah düzeyinin artması, çalışma saatlerinin uygunluğu ve teknolojik araçların gelişmesiyle ilginin arttığı düşünülmektedir. Aynı zamanda insanların bilinçlenmesi sonucu sağlıklı yaşamı hedeflemesi sürekli bir spor yapma isteğini ortaya çıkardığı görülmektedir.

ÇAĞDAŞ DÖNEMDE SPOR TURİZMİ

Bir toplumun gelişiminde sporun, ne denli önemli bir rol oynadığını ve minik başlangıçlardan bugünkü büyük spor oyunlarına nasıl değişim gösterdiğini tarih bize açıklamaktadır. Ödüllü fakat izni olmadan gerçekleşen 1867 yılındaki boks karşılaşmalarından günümüze kadar sporda önemli ve büyük değişiklikler yaşanmıştır. Amerika'da 1891'de Naismith basketbolu bulmuştur. Basketbol bugünlerde 300 milyon kişi tarafından oynanmaktadır (Masterman,2004:11).

Dünyada turizm 2014 yılında toplam 1.2 trilyon dolar büyüklüğe ulaşmıştır. Sportif faaliyet seyretmek için seyahat edenlerin de ilave edilmesi ile spor turizmi yaklaşık 180 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaştırmıştır. Küresel turizmin yıllık büyüme oranı yüzde 4-5 seviyesinde iken, spor turizminin yıllık büyüme oranının yaklaşık yüzde 14 olduğu hesaplanmıştır. Yine uluslararası verilerden yola çıkarak kabul gören ortalamalara göre, spor turisti normal bir turist harcamasının yaklaşık 2 katı harcama yapmaktadır (TURSAB, 2014).

Uluslararası Spor Turizm Konseyi'nin istatistiklerine göre, dünyada spor endüstrisinin 180 milyar dolarlık ticari hacme sahip olduğu bilinmektedir. Bu hacmin spor yapmak için seyahat edenler, spor etkinliği izlemek için seyahat edenler ve sportif bir programa katılmak için seyahat edenler olarak 3 kategoriden beslendiği belirlenmiştir. Spor turizminde ana gelir, organizasyon için gelen turistlerin yapacağı harcamalardır. Dünyada spor turizmi ile anılan şehirlerin başında büyük spor organizasyonlarını başarı ile gerçekleştiren Seul, Sydney, Lozan ve Atlanta gelmektedir. Olimpiyatlar, dünya kupaları, kıtalar özelinde yapılan uluslararası organizasyonlar, araba yarışları, ulusal ligler ve müsabakalar çok sayıda kişinin seyahat etmelerine neden olmaktadır (Özdemir & ark, 2016:365).

Dünyada son 8 yılda 90 milyon kişi Olimpiyatlar, Dünya Kupası gibi büyük spor etkinlikleri için seyahat etmiş ve bu etkinliklere turist olarak katılmıştır. Bunların 13 milyonunu bu spor etkinliklerini izlemek için yurt dışına çıkanlar oluşturmuştur. Spor için yurt dışına gidenlerin bu ülkelerde yaptığı harcamalarda 10 milyar dolara ulaşmıştır (TURSAB, 2014). Çağdaş dönemde tüm dün-

yada olduğu gibi ülkemizde de bazı spor turizmi organizasyonları yapılmış ve ülkemize önemli katkı sağladığı söylenebilir.

2003 yılında Ankara'da Avrupa Voleybol Şampiyonası düzenlenmiş. Milli takımımız finalde Polonya'ya kaybederek tarihinde en büyük başarıya imza atmış ikinci olmuştur. Aynı yıl Futbol milli takımımız Dünya Şampiyonasında 3. olmuştur. 2010 yılında ülkemizde düzenlenen Dünya Basketbol Şampiyonası'nda milli takımımız dünya ikincisi olmuştur. 2017 yılında Futbol Ampute milli takımımız Avrupa Şampiyonu olmuştur. Bu verilen örnekler sportif olayların çağdaş dönemde nasıl geliştiğini ve nasıl geniş kitlelere yayıldığını göstermektedir. Spor etkinliklerinin her yıl sayısı artmakta ve bu doğrultuda spor turizmi daha fazla gelişmektedir.

SPOR TURİZMİ ÇEŞİTLERİ

Günümüzde turistlerin tatil nedenlerine bakıldığında dinlenme ihtiyacının yanında aktif şekilde etkinliklere katılma ve sağlıklı yaşama gibi amaçlara daha fazla yöneldikleri görülmektedir. Geleneksel turizm faaliyetlerine ek olarak spor faaliyetlerini gerçekleştirebildikleri tatilleri tercih etmektedir. Bu doğrultuda spor ve turizmin ilişkisi kuvvetlenmekte ve spor turizmi çeşitleri ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, turizm amaçlı ortaya çıkan sportif faaliyetler; herhangi bir spor disiplininin veya birden fazla spor disiplininin kurallarının tamamen veya kısmen uygulanması ile turiste yaptırılan, turistlerle birlikte yapılan veya turistler için organize edilen su altı, su üstü sporları, kara sporları ve benzeri turizm faaliyetlerine konu spor türleri ve turizm çeşitliliği olarak gelişecek diğer sportif faaliyetler olarak ifade edilmektedir (Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği, 2018).

Doğa Sporları

Spor turizmi çeşitleri arasında doğa sporlarının ayrı bir önemi bulunmaktadır. İnsanlar kalabalık şehir yaşamından kaçarak, boş zamanlarını doğada gerçekleştirilen etkinliklerde değerlendirmektedir. Geleneksel turizm açısından da doğa sporları turizm ürününü zenginleştirmektedir. Bu bakımdan destinasyonlar doğal zenginliklerini farklı şekillerde turizm sektörüne sokmaktadır. Doğa sporları bu anlamda spor turizminin önemli bir alanını kapsamaktadır. Aşağıda doğaya dayalı spor turizmi çeşitleri sırasıyla verilmiştir (Erdoğan, 2003:17).

Doğa Yürüyüşü Sporu

Doğa yürüyüşü(trekking) sporu genel olarak fayton, at veya yaya şeklinde yapılan zorlu uzun seyahat anlamına gelmektedir. Günümüzde doğa yürüyüşü sporu bir doğa sporu ve hobi faaliyeti olarak anlam kazanmıştır. Bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniğini gerektirmeden, sarp yerlere girmeden, küçük patikaları takip ederek, belirli özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına göre uygun ve belirli zaman ile sınırlı olarak gerçekleştirilen uzun yürüyüşlerdir. Doğa yürüyüşleri genel olarak günü birlikten bir aya kadar olan zamanda yapılabilir (Küçükaslan,2005:165).

Doğa yürüyüşü yalnız dağlarda yapılan bir faaliyet olmayıp; çöller, ormanlar, bozkırlar ve akla gelen her türlü arazide de yapılabilir. Aynı zamanda doğa yürüyüşü kamp kurularak yapılabilir. Doğa yürüyüşünün insanın vücut ve ruh sağlığına olumlu etkilerinin olduğu kabul edilmektedir. Teknik ve kondisyon istememesi, sakatlanma oranının düşük olması ve maliyetinin düşük olması nedeniyle insanların en çok ilgi gösterdiği doğa sporudur (Erdoğan, 2003:17).

Doğa yürüyüşünün bir dalı olarak kabul edilen hiking ise; bir günlük veya daha fazla günü içeren doğa yürüyüşü olarak ifade edilmektedir (Küçükaslan, 2005:165).

Türkiye açısından değerlendirildiğinde doğal güzellikleri ile ön planda olan yerler doğa yürüyüşü açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ülkemizde oluşturulan doğa yürüyüşü parkurları ile turistler spor turizmi faaliyetlerine katılmaktadır.

Atlı Doğa Yürüyüşü

Turizm çeşitleri içerisinde yer alan atlı doğa yürüyüşü, doğal ve tarihi güzellikleri ile ön planda olan yörelerimizde gerçekleştirilen günü birlik veya birkaç günlük seyahat programlarını içermektedir. At biniciliği başka bir canlı yapılabilen nadir sporların başında gelmektedir. Bu seyahatlerde at üretilen çiftlikler gezilerek veya daha önceden belirlenmiş güzergahlar kullanılarak yapılan atlı yürüyüşlerdir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006). Özellikle ülkemizde Kapadokya bölgesi ve Antalya, Alanya, Side, Manavgat, Kastamonu, Fethiye, Marmaris atlı doğa yürüyüşüne ev sahipliği yapmaktadır (Batman, 2007:203).

Dağcılık Sporu

Dağcılık, belirli birtakım ilke ve kurallara dayalı olarak dağlarda yapılan yürüyüş, kampçılık, ve tırmanış sporu olarak tanımlanmaktadır. Bu sporu yapan

kişi ise dağcı olarak adlandırılmakta: kayada, buzda ve karda doğanın birtakım zorluklarını aşip dağcılık tekniklerini, dağcılık araç ve gereçlerinin kullanılmasıyla zirveye ulaşan ve ulaşmayı hedefleyen kişi olarak nitelendirilmektedir (Batman & Eraslan,2007:202).

Dağcılık sporları turizmi genel olarak Alpinizm ve Sportif Tırmanış olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Alpinizm beş, Sportif Tırmanış dört alt kategoriye ayrılmaktadır (Türkçe Bilgi,2018).

Alpinizm: içinde kaya, kar, buzul tırmanış özelliklerini barındıran dağcılık teknik ve malzemelerini kullanarak doğrudan zirve yapmak olarak tanımlanır (Türkçe Bilgi,2018).

Günlük yürüyüş (hiking): Doğada; sabah başlayıp akşam biten gününbirlik yürüyüştür

Kampli etkinlik (trekking): Doğada yatılı olarak (genellikle hafta sonu) yapılan iki günlük etkinliktir

Expedition: Doğada uzun süreli (genellikle 1 haftalık) yatılı olarak yapılan etkinliktir.

Ferrata: Kayaya sabitlenmiş metal merdivenleri kullanarak tırmanmaktır.

Alpin Stil: Amaç doğrudan zirvedir. En kısa sürede gidilir ve dönülür (Kozak & Bahçe, 2012:180).

Sportif Tırmanış: Genellikle kaya üzerine ya da yapay duvarlara yapılan tırmanış şeklidir. 4 kategoriye ayrılmaktadır.

Bouldering: Yerden fazla yükselmeden kaya üstünde yapılan idmandır.

Kaya Tırmanışı: Kaya tırmanma tekniklerini ve emniyet malzemelerini kullanarak kaya üzerinde 50 metreye kadar yapılan tırmanma türüdür.

Uzun Duvar Tırmanışı: Kaya tırmanma tekniklerini ve emniyet malzemelerini kullanarak 50 metreden yüksek olan kayada yapılan tırmanma türüdür.

Yapay Duvar Tırmanışı: Genellikle kapalı alanlarda kimyasal malzemeler kullanılarak yapılan sabit veya ayarlanabilen duvar sistemini barındıran ve genel olarak yarışmalar için yapılan farklı ebatlarda duvarlarda yapılan tırmanma türüdür (Kozak & Bahçe, 2012:181).

Türkiye'de son yıllarda acentalar tarafından gerçekleştirilen turlarda dağcılık sporları turizm türü olarak katkı sağlamakta ve giderek gelişmektedir. Türkiye dağcılık sporları turizmi bakımından zengin bir potansiyele sahiptir. Ülkemizin dört bir tarafında yüksek dağlar bulunmaktadır. Toros dağları, Ha-

san dağı, Kaçkar dağları ve Samanlı dağları dağcılık sporlarının yapılabildiği dağlardır. Bu kaynakları turizme kazandırmak önemlidir. Turizme kazandırırken dağları koruma ve kullanma dengesi gözetilmelidir.

Bisiklet

Bisiklet, tekerlekleri pedal aracılığıyla ayakla döndürölen binek aracıdır (TDK,2018). İnsan gücünü işe çeviren, pedal veya benzer bir mekanizma ile hareket eden iki tekerlekli motorsuz taşıt aracı ile, özel pistte, yolda veya açık alanda bireysel ve takım halinde yapılan spor dalı bisiklet sporu turizmi olarak nitelendirilmektedir (Batman & Eraslan,2007:203).

Günümüzde bisiklet sporu turizmi, ölkelerin tanıtılmasında önemli bir yere sahiptir (Bil vd,2012:1555). Bisiklet sporunu sporcu olarak yapanların bisiklet sporu turizminin gelişimine direk katkıda buldukları söylenmektedir. Bisiklet sporu turizmde farklı aktiviteler de yapabilen turistler, genellikle doğaya zarar vermeyen etkinlikleri tercih etmektedirler (Chen & Chen,2013). Gelişmiş ölkelerde bisiklet, oldukça önemlidir (Passafaro &ark,2014:77).

Ölkemizde değişik türlerde uluslararası düzeyde bisiklet yarışları düzenlenmektedir. Bunlardan en çok bilineni 76 ölkenin canlı yayınlayarak takip ettiği ve ölkemizi etkin bir şekilde tanıttığı Cumhurbaşkanlığı Türkiye Bisiklet Turu'dur. Bu tur, Uluslararası Bisiklet Federasyonunun çok etaplı yol yarış programında yer almaktadır (Yeşil,2015:57).

Golf Turizmi

Golf turizmi, golf sporuna aktif ya da pasif olarak katılmak amacıyla insanların buldukları ve yaşadıkları yerlerin dışına yaptıkları seyahatler aracıyla oluşan ilişkilerin tümüdür (Girel,2008). Bugün dünya üzerinde yaklaşık olarak 60 milyon insanın golf oynadığı varsayılmaktadır. Avrupada 5.000, dünyada 30.000 adet golf sahası bulunmaktadır (Malta Planning,1997).

Golf turizminin amacı golf oynamak veya izlemek amacıyla golf sporunun yapıldığı destinasyonlara bireylerin seyahatini ve bu seyahatten doğan tüm ilişkileri ifade etmektedir (Özdemir & ark,2016:364).

Türkiye'de son yıllarda Antalya'nın Belek beldesi doğal ve kültürel turistik kaynakları ve golf sahaları ile eşsiz bir potansiyele ulaşmıştır (Hazar,2007:99).

Turizm Bakanlığı verilerine göre; Antalya'da 10 adedi Belek'te, 1 adedi Manavgat'ta ve 1 adedi halen yatırım halinde olmak üzere toplam 12 golf tesisi bulunmaktadır. Tesislerin tamamı Kültür ve Turizm Bakanlığından belgelidir.

Açık olan 11 golf tesisinde toplam 16 saha bulunmaktadır. Bu tesislerde 2010 yılı içerisinde toplam 451.643 oyun gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında Belek, Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliğinden (IAGTO) Avrupa'da "Yılın En İyi Golf Destinasyonu" ödülünü almıştır (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,2018).

Av Turizmi

Eski çağlarda insanların günlük barınma ve giyinme ihtiyacını karşılamak amacıyla yaptıkları avcılık faaliyetleri bugünlerde meraklılarına zevk veren bir turizm faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır (Albayrak, 2013:220).

Av sporunu yapmak üzere seyahat eden turistlere yönelik hizmetler sunulmaya av sporu turizmi olarak ifade edilmektedir. Bu turizm türünde, avcılarının sürekli ikamet ettikleri yer dışında bir bölge veya ülkeye, avlanmak, dinlenmek ve spor yapmak amacı ile gerçekleştirdikleri seyahat ve konaklamalardan oluşan, gittiği ülkenin veya bölgenin ekonomisine önemli katkı sağlayan turizm türüdür (Ege,1996:54).

Av turizmi Türkiye'de 1950 li yıllarda başlamıştır. Av turizminin geliştirilmesi amacıyla 1973 yılında 1618 sayılı Seyahat Acenteleri Kanunu'na dayalı olarak Turizm Bakanlığı ve Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından 'Av Turizmi Yönetmeliği' çıkarılmıştır. Yönetmeliğe göre av turu organize etme görevi seyahat acentelerine verilmiştir. Türkiye'de gerçek manada ilk av turizmi 1981 yılında Antalya Düzlerçam Bölgesinde başlamıştır (Albayrak, 2013:223).

Yön Bulma (Orienteering)

Yön bulma sporunda katılımcılara başlangıç aşamasında, harita kullanma ve yön bulma eğitimleri verilmektedir. Bu eğitimler katılan sporcuların yön bulma duygusunu geliştirmek amacıyla yapılmaktadır. Yön bulma sporunda deneyimler arttıkça parkurlara daha zor parkurlar eklenerek oyun daha karmaşık hale gerilmektedir. Öncelikle kontrol noktalarının yönleri ve mesafeleri yol notu kağıdında sporculara verilir. Sporcular üçer dakika ara ile parkura başlanmaktadır. Peş peşe başlayan katılımcılara farklı parkurlar verilerek birbirlerini takip etmeleri engellenmiş olunur. Yön bulma her yaşta ve kondisyonda insanın yapabileceği bir spor olup asıl amacı doğada sportif ve gezme amacı ile bulunan insanların harita bilgilerini artırmak, bu araçları kullanım alışkanlıklarını geliştirmektir (Batman & Eraslan,2007:205).

Orienteering doğada harita ve pusula yardımıyla yön bulma sporudur. Bu spor Amerika'da ve Avrupa'da yaygın bir şekilde yapılan, popülerliği gün geç-

tikçe artan bir doğa spor türüdür. Türkiye’de askerler, izciler polisler ve üniversitelerin spor bölümleri kendi içlerinde kapalı alanlarda 1970 ten günümüze yapmaktadır. Ülkemizde yön bulma yeni tanınmaya başlanmış bir spordur (Batman & Eraslan, 2007:205). Senelerdir askeri birliklerin eğitimlerinde kullanılmasına rağmen ilgili bir kulüp ve federasyon kurulamamasının nedeni stratejik olmayan yerlerin haritalarının bulunmamasıdır. Bunun dışında yeni tanınan sporları karşı yapılan çekince sporu gelişmesine engel olmaktadır. Halbuki Türkiye, yön bulma sporunun gelişmesi için ideal doğal şartlara sahiptir. Bu şartlar altında yön bulma sadece küçük gruplar halinde veya özel organizasyonlarda yapılmaktadır (Küçükaslan,2007:227).

Mağara Turizmi

Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer, kovuk, indir (TDK,2018). 1950’li yıllarda dünyada mağara turizmi olayının yaygınlık kazanmasına bağlı olarak ülkemizde de bu konuda etkileşim olmuştur. Ülkemizde mağara araştırmaları 1964 yılında Mağara Araştırma Derneği tarafından başlatılmıştır. Daha sonra ilk üniversite kulübü olan 1973 yılında Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü kurulmuştur. 1979 yılında MTA Jeoloji Etütleri Dairesi bünyesinde kurulan Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi, günümüzde mağara araştırmalarının büyük bir bölümünü gerçekleştirmektedir (Küçükaslan,2007:275).

Mağaralar, hayvan barınağı, depo, ibadet alanı ve tedavi amaçlarıyla yüzyıllardır kullanılmaktadır. Mağaralar insanın ilk evi olması ve doğal özellikleri nedeniyle insanların ilgisini çekmektedir. İnsanların ilgisini çekmesiyle birlikte dünya ve ülkemizde birçok mağara turizm amaçlı kullanılmaya başlanmıştır (Albayrak, 2013:169).

Ülkemizin birçok bölgesinde turizm için elverişli mağaralar bulunmaktadır. Ülkemizin %40 elverişli kayalardan oluşmaktadır. Kayaların kapladığı alanlar öngörülerek Türkiye’de mağara sayısının 20.000’den fazla olduğu ön görülmektedir. Bunların 800’ü MTA tarafından, 450 tanesi derneklerce incelenmiştir. Türkiye’nin en derin mağarası Mersin’deki Peybirlikönü Mağarası, en uzun mağara ise Isparta’daki 16 km lik Pınargözü Mağarasıdır (Albayrak, 2013:171).

Hava Sporları

Hava sporlarının temeli kişinin çeşitli teknik malzemeleri kullanarak ve havada meydana gelen değişimlerden yararlanarak gökyüzünde hareket etmesine

dayanmaktadır. Diğer taraftan hava sporları özelliği gereği her bölgede gerçekleştirilebilen bir turizm türü değildir. Hava sporları turizminin gerçekleştirilebilmesi için özellikle o bölgenin coğrafi yapısının uçmaya elverişli olan dağ ve yamaçlara sahip olması gerekmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı,2012).

İnsanoğlunun kuşlara özenerek uçuş arzusu oldukça eskidir. Başlangıçta basit kanatlarla uçuşu deneyen insanlar, zamanla paraşütler yaparak bu arzularını gerçekleştirdiler. 10. Yüzyılda İsmail Cevheri'den ilham alan Da Vinci uçuş çalışmaları yapmıştır. Fakat 1632 yılında uçuşu başaran ilk insan Hezarfen Ahmet Çelebidir. 1940 yılında Wright Kardeşler başarılı uçuşlarının yanında perdeden yaptıkları uçuş ile havacılık olayına öncülük etmiştir. 1948 de basit yelken kanatlar ortaya çıkmıştır. 1961'den sonra rüzgarla şişirilen ve süzülerek uçan paraşüt yapılmaya başlanmıştır. 1968 de koşarak ya da ayakta kalkış üzerine makale ve el kitapları yayınlanmıştır. İlk olarak Fransa ve İsviçre'de bir grup pilot dik yamaçlardan koşarak kalkış yapmaya başlamıştır (THK,2018)

1914 yılında 1. Dünya savaşında Paraşüt gözlem amaçlı kullanılmıştır. 1914 yılında Tiny Broadwich paraşütü kendi açmıştır. Dünyada hava sporları ilk 1930 yılında Rusya'nın ilk sportif yarışmayı düzenlemesiyle başlamıştır. 1941 de Almanlar Hırvatistan'a paraşütle inmişlerdir (Spor Akademisi,2018).

Türkiye, hava sporları meraklıları için keşfedilmesi gereken özelliklere sahip bir ülkedir. Başlıca hava sporları; yamaç paraşütü, yelken kanat, mikrolayt, balon, planör, paraşüttür. Sıralanan spor türlerinin gelişmesi açısından Türkiye, gerekli turistik kaynaklara ve özellikle uygun iklim şartlarına sahiptir (Hazar,2007:103).

Türkiye'de yamaçtan koşarak uçuş denemeleri ilk olarak 1985'te THY paraşütçülerinden bir grup tarafından serbest atlayış paraşütleriyle Erzincan-Çakırman köyünde yapılmıştır. Turizm faaliyeti olarak yapılan hava sporları, 1990 yıllarında Fethiye Ölüdeniz deki Baba dağı pilotların keşfi ile başlamıştır.

1995 Dünya Paraşüt Şampiyonası

1996 1. Dünya Hava Oyunları Test Yarışmaları

1997 1.Dünya Hava Oyunları

THK'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilen ve hava sporlarının gelişmesine önemli katkı sağlayan hava sporları turizmi organizasyonlarıdır (THK,2018).

Yamaç Paraşütü

Yamaç paraşütü uçağa benzeyen bir paraşüt ile yüksek bir tepeden koşulmak sureti ile havalanarak uçulması şeklinde gerçekleştirilen bir spor türüdür. Rahatlıkla koşulacak türden uygun eğimli bir yamaca açık olarak serilen paraşüt pilotun koşuya başlamasıyla hava ile dolmakta, kanat şeklini almakta ve pilotu taşımaya başlamaktadır (Albayrak,2013:191).

Doğa sporları ile iç içe olması ve ekonomik olması nedeniyle yamaç paraşütü sporu, günümüzde geniş bir kitle tarafından sevilmektedir. Uçuşların süresi, kullanılan malzemenin niteliğine ve pilotun deneyimine göre saatlerce sürebilmektedir. Ülkemizdeki yamaç paraşütü için uygun ve turistlerin ilgisini çeken uçulabilen bölgelerinden bazıları: Ölüdeniz-Babadağ, Eskişehir-İnönü, Denizli-Pamukkale, Kayseri-Talas, Bolu-Abant, Antalya-Aksu, Ankara-Gölbaşı'dır (Hazar,2007:104). Ölüdeniz-Babadağ'a 2015 yılında 700 bin turist gelmiş, 40.600 turist yamaç paraşütü ile uçuş yapmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı,2016).

Yelken Kanat

Yelken kanat; yüksek bir tepeden koşarak kendini boşluğa bırakmak suretiyle havalanan, pilotun ağırlığını kaydırıldığı yöne doğru hareket eden ve yine pilotun ayakları üzerine inen motorsuz bir hava aracıdır. Hezarfen Ahmet Çelebi'nin Galata Kulesinden uçmuş olduğu kanadın modern versiyonudur (THK, 2018).

Yelken kanat rüzgar ile uçuş yapılan, tek kişilik ve motorsuz uçuş aracıdır. Genel olarak 25-30 kg açıldığında 10 kanat uzunluğundadır. Bu sporda güvenlik amacıyla kişiye bağlı paraşüt bulunmaktadır (Hazar,2007:105).

Havalanma, havada kalma ve havalanma yeri yamaç paraşütüne benzetilmektedir. Ancak uçuş için daha fazla eğitim süresine ihtiyaç vardır. Yamaç paraşütü yapılan yerlerde yelken kanatta yapılabilmektedir (Albayrak,2013:193). Ülkemizde Kayseri- Ali dağ 2012 yılında Yelken kanat Avrupa Şampiyonasına ev sahipliği yaparak 17 ülkeden 71 sporcuyla ağırlamıştır (THK,2018).

Balon

Dünya'da ilk olarak 18. yy sonlarına uzanan balonla uçuş sporu ülkemizde yoğun ilgi görmektedir. Uzun yıllardır bireysel sportif amaçlı yapıldığı gibi, turistik bölgelerimizdeki yerel etkinliklerde balonla kent turları düzenlenmektedir. Balon içine doldurulan sıvı propan gazının ısıtılması ile havalanır (Küçükas-

lan,2007:262). Uygun rüzgarda oldukça uzun süreler sakin bir uçuşla havada kalabilmektedir. Ortalama seyir yüksekliği 500-1500 feet arasında olan balona yön vermek, irtifa kazandırıp kaybettirmek, hızını değiştirmek, tecrübeli bir pilot tarafından kolaylıkla yapılabilir. Balonun havalanması balona doldurulan propan gazının alttaki ocaklar vasıtasıyla ısıtılması ile sağlanır (Albayrak,2013:192).

Balon sporu turizmi yaşanan bölge dışında özellikle balon ile seyahat etmek için gerçekleşen turizm hareketidir. Ülkemizin doğal güzellikleri ve kaynaklarının çok olması balon ile seyahati zevkli hale getirmektedir. Ülkemizde Kapadokya bölgesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı 2012 verilerine göre 900 bin turist balon yolculuğu yapmıştır. 40.600 turist yamaç paraşütü kullandığı belirlenmiştir.

Planör

Planör, sabit kanatları yapısı sayesinde kaldırıcı güç oluşturarak havada süzülme kabiliyetine sahip ve havadan ağır motorsuz hava aracıdır. Türkiye'de ilk kez 1935 yılında Ankara'da THK'na bağlı Planörcülük Okulu açılmıştır (THK,2018). Planör motorsuz olduğundan özel bir kanat tasarımı vardır. Dünyada ilk planörü icat eden 1886 yılında deneme uçuşu sırasında ölen Otto Liliental olduğu bilinmektedir (Kozak & Bahçe,2012:199).

Ülkemizde Eskişehir'de yer alan THK İnönü Uçuş Eğitim Merkezi çok sayıda hava sportif faaliyetlerinde olduğu gibi planör sporunda da ülkemizin en yoğun ilgi gören uçuş merkezlerinden biridir. Türkiye'de planör sporunun en fazla yapıldığı yer olan İnönü THK Eğitim Merkezi her yıl yaz sezonunda yüzlerce kişi gelmektedir (Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,2018). Günümüzde planör sporu Türkiye, Avrupa ve Dünyada sevilerek yapılan bir hava sporudur.

Paraşüt

Paraşütle atlayış, yüksek bir yerden atlanması sonucu paraşüt olarak adlandırılan kumaşın güvenli bir şekilde yere inmek için açılması olarak yapılan eğlence sporudur.

Paraşüt eğitim ve dikkat gerektiren ekstrem bir spordur. Tehlikeli bir spor gibi görünse de, istatistiklere bakıldığında güvenli olduğu söylenmektedir. ABD Paraşüt Birliği istatistiklerine bakıldığında 2013 yılında gökyüzünde 1000 atlayışta 0,0075 oranda ölüm meydana geldiği belirlenmiştir (ABD Paraşüt Birliği,2013).

Paraşüt daha çok savaş sırasında insanların ve savaş aletlerinin bir yerden başka bir yere taşınmasında kullanılırdı. Fakat günümüzde paraşüt ayrı bir spor dalı olarak değerlendirilmeye alınmış ve paraşüt kulüpleri kurulduktan sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde hava sporları turizmi kapsamında en çok ilgi gören hava sporlarının başında gelir. Türkiye paraşüt sporu için elverişli bir konuma sahip olduğu söylenebilir.

Kış Sporları

Kış Turizmi, içerisinde kayak sporu olan ve buna elverişli eğimli ve karlı alanlarda yapılan seyahatleri, konaklama ve yeme-içme gibi hizmetlerden faydalanmayı kapsayan etkinlik ve ilişkilerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Kış sporları ise belirli araç ve gereçler kullanarak, belirli kurallara uyararak, karlı veya buzlu alanlar üzerinde bireysel ve toplu yapılan, serbest ya da yarışma amaçlı spor uygulamalarıdır (Ülker,1987:143).

Kış turizmi, kar yağışı ile ilişkili olarak dağların karlı olan yüksek yerlerinde etkili olan alternatif turizm çeşididir (Doğaner, 2001:56). Kültür ve Turizm Bakanlığının 2023 Türkiye Turizm Master planında kış turizmini ve alternatif turizm çeşitlerinin gelişmesine yönelik yapılandırmalar belirlenmiştir. Türkiye'nin bu kapsamda en önemli kış turizmi ve kayak sporu merkezlerinden ikisi Bursa ve Erzurum'da var olan Palandöken ve Uludağ'dır. Türkiye'de kış turizmi kapsamında ilk kayak okulu 1917 yılında Sivas-Suşehri ilçesinin o zaman ki adı Buldur olan ve şimdi ki adı Erence olan köyde kurulmuştur. Bu köy de Türk ordusunun askerlerine de kayak eğitimi verilmiştir. İlk kayak merkezi ise 1940 yılında Sivas Merakum Platosunda kurulmuştur. Turistik anlamda kış turizmi ve kayak sporları merkezi ise ilk olarak 1950'li yıllarda Uludağ'da Fatintepe ve Kuşaklıkaya adlarındaki iki tepe üzerine kurulmuştur. Bununla beraber uzun yıllar sayılı kayak merkezinde süregelen aktiviteler 2000'li yıllarda birçok ilde yeni kayak alanlarının açılması ve projelendirilmesiyle ülke genelinde yayılmaya başlamıştır. Kış turizmi ve kayak sporları merkezlerinin geliştirilmesiyle Türkiye'de alternatif turizmin çeşitlendirilmesi, başta İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz olmak üzere bölgesel sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinin dengelenmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır (Demiroğlu,2014:136-187). Ülkemizde kış turizmi ile ilgili yapılan en kapsamlı proje ise Erzurum Palandöken Kış Sporları ve Master Planıdır. Bu çalışmada Palandöken dağlarının ve iklim şartlarının kış sporlarına verimliliği tespit edilmiştir. Proje kapsamında uluslararası kış olimpiyatlarının düzenlenebileceği,

toplamda 32 bin kişilik kayak sporu merkezi ve yaklaşık 6 bin kişinin doğrudan istihdam edilebileceği bir kış turizmi merkezi öngörülmüştür (Türkeri, 2014:41).

Özellikle turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında giderek öne çıkan kış sporları turizmi, doğayı yaşamak, doğa ile iç içe olmak, maceralar yaşamak ve mücadeleyi seven insanların tercih ettiği bir spor turizmi olayıdır. Ülkemizde kış sporlarının yaygın olması iklim şartları ve coğrafi yapı ile ilgilidir. Ülkemiz bazı kesimlerinde kış mevsiminin uzun sürmesi, engebeli coğrafi yapısı ve yüksek dağları ile kış sporları turizmine son derece elverişli olduğunu göstermektedir. Erzurum-Palandöken, Sivas Yıldız Dağı, Bolu-Kartalkaya, Kocaeli-Kartepe, Kars Sarıkamış, Kayseri Erciyes Türkiye'nin en önemli kış turizm merkezleridir.

Kayak

Tarihi insanlık tarihi kadar eski olan kayak, insanın doğa ile yapmış olduğu savaş sonucu ortaya çıkmıştır. Kayak ortalama 5000 yıldır yapılmaktadır. Kayak sporunun gelişiminin önemli kısmında Norveç yer alır. Ulaşım için kayağın farklı türleri kullanılmıştır (Standeven & Knop, 1999). Kayak yarışmaları ilk kez 1886 yılında Cristina'da düzenlenmiş ve Oslo'da 1879 yılında daha büyük bir organizasyon düzenlenmiş, kayakla atlama yarışmaları gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de 1915 senesinde TSK tarafından kullanılmaya başlayan kayak, 1933 yılında spor haline gelmiştir. Bu dönemde Bursa Uludağ'da, Erzurum Palandöken'de ve Ankara Elmadağ'da düzenlenen kayak etkinlikleri kayak sporunun gelişimini hızlandıran etkinlikler olmuştur (TKF,2018). Kayak sporu günümüzde önemli bir turizm faaliyeti olarak gelişimini sürdürmektedir. Kayak sporu bakımından ülkemizin elverişli olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de Turizm Bakanlığına bağlı belgeli 28 tane kayak merkezi yer almaktadır. Bakanlığa bağlı olmayan 23 adet kayak merkezi ile bu sayı 51'e çıkmaktadır. Bakanlık belgeli kayak merkezlerinde yatak kapasitesi 9.549 olarak açıklanmıştır. Gelecek yıllarda yatak kapasitesinin 78.645 olması hedeflenmektedir (TÜRSAB Kış Turizmi Raporu, 2014).

Snowboarding

Snowboard, kayak sporundan ayrı olarak farklı teçhizatlar ile yapılan ve kendine özgü teknikleri ve kayma tarzı bulunan, özellikle yüksek karlı dağlardan aşağı doğru kayma şeklinde yapılmakta ve son yıllarda popülerliği giderek artmaktadır. Snowboard kelimesi İngilizce kökenli olup Türkçe karşılığı henüz

bulunmamaktadır. Snowboard sporu ilk kez 1970'li yıllarda Jack Burton Carpenter, Chuk Barfoot ve Tom Sims'in içinde yer aldığı bir grup tarafından basit yöntemlerle yapılmıştır. İlk temelleri küçük su kayağı şeklinde uç kısmında ip olan ve ayakta durulan kısımda ortadan geriye doğru kaymayı önleyen ve küçükken kaydığımız kızaklara benzeyen aletler ile gerçekleşmiştir. Bu spora günümüzde yeni jenerasyon ilgi göstermekte, özellikle de 10 ile 20 yaşları arası gençler arasında her geçen gün daha da yaygınlaşmaktadır. Türkiye'nin önemli kış turizm merkezlerinden Uludağ, kayaktan sonra günümüzde yeni nesilin gözde spor dalları arasında yer bulan snowboard merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi ayrı bir snowboard merkezi olma yolunda ciddi adımlar atmaktadır (TKF,2018).

Buz Pateni

Suni olarak yapılmış, belirli kriter ve ölçüleri olan, buzlu zemin, açık ve kapalı mekanlarda ve statlarda paten ile yapılan bir spor dalıdır. Buz pateni sporları, buz hokeyi, patenli sürat yarışları, artistik paten ve kızak yarışları gibi spor türlerini kapsamaktadır. Paten sporlarının yapılmasında kendine has belirli kuralları bulunur (Albayrak,2013:196). Buz pateni olimpik ölçü olarak kabul edilen 30x60 metrelik buz pistinde yapılmaktadır. Artistik Patinaj, Artistik Buz Pateni veya Figür Pateni, müzik, spor ve dansı bünyesinde birleştirir. Bu unsurların bir arada olması nedeniyle son derece estetik ve rafine bir spor dalı olarak kabul edilmektedir (Atılın,2007:12).

Ankara'da 1987 yılında açılan ve Bel-Pa olarak bilinen Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Buz Pateni Sarayı Türkiye'nin ilk olimpik buz pistidir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından İzmit'te 1999 yılında yaptırılan Buz Pateni Pisti'de, Türkiye'nin ikinci olimpik buz tesisidir. İstanbul Zeytinburnu'nda 2009 yılında olimpik koşullara uygun bir Buz Pisti açılmıştır (Türkiye Buz Pateni Federasyonu,2018).

Su Sporları

Su sporları deniz, akarsu, şelale ve göllerde yapılan daha çok rekreatif amaçlı spor turizmi çeşitleri olarak tanımlanmakta ve bu kapsamda yapılan turistik faaliyetler su sporları turizmi olarak adlandırılmaktadır. Türkiye, su sporları potansiyeli bakımından zengin doğal kaynaklarına sahiptir. Ülkemizde bulunan tarihi ve kültürel kaynaklarla iç içe olan su sporları turizmi bölgelerin diğer turizm türleriyle bir bütün içinde yer almaktadır (Batman & Eraslan,

2007). Başka bir ifade göre su sporları havuz, deniz, akarsu ve açık havada farklı malzemeler ile hem eğlenmeye hem de spor aktivitelerine yönelik yapılan etkinliklerin tümüdür (Megep,2007:3).

Literatürde Su-Temelli Turizm olarak ta yer alan Su Sporları Turizmi, göl, kanal, nehir, su yolu, deniz, okyanus, dere, baraj vs. gibi su kaynaklarında gerçekleştirilen herhangi bir turistik aktivitedir. Geniş bir yelpazeyi kapsayan su sporları, kişilerin özellikle boş zaman ve eğlence amaçlı tercih ettikleri aktiviteler arasında yerini almaktadır. Su sporlarını sualtında ve su üstünde yapılan su sporları şeklinde iki bölümde incelemek doğru olacaktır (Dinçer & Güzel,2016:213). Su üstünde yapılan su sporları rafting, kürek, yelken, sörf, su kayağı, kano ve yüzme şeklinde sıralanabilir. Su altında yapılan su sporları ise dalış, sualtı hokeyi, sualtı orienteering ve sualtı futbolu şeklinde sıralanabilir.

Türkiye coğrafi konumu, iklimi, doğal kaynakları ve erişilebilirliği açısından spor turizmine aynı zamanda su sporları turizmine yönelik stratejik bir önem taşımaktadır. 2014 yılında yapılan su sporları etkinlikleri ile yaklaşık olarak 150 milyon dolar elde edildiği belirlenmiştir (İzmir Deniz Ticaret Odası, 2015).

Akarsu (Rafting) Sporu

Akarsu sporları turizmi aynı zamanda akarsu turizmi şeklinde de ifade edilmektedir. Genel anlamda akarsu sporları turizmi, akarsularda turistik amaçlı yapılan faaliyetlerdir (Dinçer ve Güzel,2016:220). Akarsu sporları turizmi, genel olarak küçük gruplar şeklinde yapılan, turistlerin akarsularda çeşitli spor faaliyetlerini yaptıkları, turistlere macera ve eğlenme gibi tecrübeler de kazandıran bir turizm çeşididir (Albayrak,2013:200).

Rafting, nehir kayağı ve kano akarsularda yapılabilen su sporlarıdır. Ülkemizde akarsu su sporlarının yapılmasına uygun çok sayıda akarsu bulunmaktadır. Rafting sporu diğerlerine göre daha çok yaygınlaştığı öngörülmektedir.

Türkiye’de akarsu sporları turizminin gelişmesine yönelik ilk adımların 1990’lı yıllarda atıldığı görülmektedir. Türkiye’de rafting turlarının Çoruh nehrinde yapıldığı ve 1993 yılında ilk uluslararası rafting organizasyonu olan 4. Dünya Rafting Şampiyonası’nın bu nehirde düzenlendiği bilinmektedir (Yücel, 2006). Ayrıca Batı Karadeniz Bölgesi’nde yer alan Düzce su kaynakları ile ziyaretçileri için önemli alternatif su sporları sunmaktadır. Rafting, sörf, yüzme, kano, yelken sporları, sualtı dalış sporları, su jeti, fly board, olta balıkçılığı

gibi su spor ve etkinlikleri Düzce'de de yapılmaktadır (Kardaş & Turgut,2017). Rafting, Düzce'nin kuzeybatısında yer alan Cumayeri ilçesi Dokuzdeğirmen Köyü yanından geçen Büyük Melen Nehri'nde yapılmaktadır. 13 km'lik parkuru ile Türkiye'nin 2. Büyük rafting sporunun yapıldığı yerdir. Yılın her döneminde ziyaretçilerine açık olan yerde kano da yapılmaktadır (Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,2018).

Kürek

Kürek, insanoğlunun denizler ve akarsularla basit araçlar kullanarak mücadelesini temel alan bir spor dalıdır. Küreğin ilk ne zaman ve kimler tarafından kullanıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak tarihsel kaynakların çoğu, küreğe benzer gereçlerin ilk olarak Akdeniz'de görüldüğünü, ilk kürek yarışmasının ise Mısır'da Nil Nehri üzerinde yapıldığı öne sürer. İlk kürek yarışı 1715 yılında İngiltere'de Thames Nehri'nde gerçekleşmiştir (Spor Akademisi,2005).

Uluslararası Federasyonunu 1892 yılında oluşturan, 1896 yılından bu yana tüm Olimpiyat Oyunları'nın bünyesinde yer alan ve bugün 151 ülkede yarışmaları düzenlenen "Kürek", dünyanın en prestijli spor dallarından biridir (Türkiye Kürek Federasyonu,2018). Bu doğrultuda spor turizmi etkinliklerinde en önemli spor dallarından biri olduğu söylenebilir.

Sualtı Dalış

İnsanoğlu ilk çağlardan günümüze kadar suyun altındaki zenginliklerden faydalanabilmek sürekli olarak suya dalmıştır. Bu nedenle hiçbir alet kullanmadan bir taşa tutunarak suyun dibinden mercan, sünger ve sedef çıkaran insanlar, dalgıçlığın tarihinin ilkleri olarak kabul edilmektedir. Dalgıçlık sporu günümüzde önemli bir turizm faaliyeti haline gelmiştir. Su altı dalışlar ihtiyaçları gidermek için yapılan faaliyetler olmaktan çıkarak, sportif bir anlam kazanmıştır. 1959 yılına kadar yalnızca ilgili bireyler tarafından düzenli olarak yapılan dalışlar, bu tarihten sonra uluslararası derneklerin kurulmasıyla beraber spor amacıyla düzenlenmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 1958 yılında kurulan Dünya Sualtı Aktiviteleri Konfederasyonu, sualtı sporlarının dünyadaki otorite kuruluşudur. Türkiye'de sualtı sporları geniş anlamda 1950 yılından sonra başlamıştır (Batman & Eraslan,2007:213).

Sualtı Dalış; "su altında kendi kendine soluma aparatları kullanarak dalmadır. Kısaca yüzeyden bağımsız aletli dalış olarak tanımlanabilir. Tüplere sıkıştırılmış yüksek basınçlı hava ve diğer dalış takımları kullanılarak yapılmaktadır" (Küçükaslan, 2007:246). Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması

nedeniyle turistlere Sualtı Dalış sporu için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Örneğin Düzce'nin Akçakoca ilçesinde sualtı dalış turizmi için bir uçak batırılmıştır. Bu sporu sevenler bireysel olarak buraya giderek dalış yapabilmektedir.

Yelken

Yelken, rüzgar gücünden faydalanarak geniş yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş ya da şeritlerin tümüdür. Yelkenin monte edildiği ve rüzgar gücü ile hareket eden tekneye yelkenli adı verilmektedir (Kardaş,2015).

Özellikle açık denizlere kıyısı olan ülkelerin kullandığı yelkenli tekneler, ulaşım ve savaş amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde ise en çok ilgi gösterilen spor dalı haline gelen yelkenin tarihi oldukça eskidir. M.Ö 2400'lerde mucidi Mısırlılar olan "Yelkenli Tekne" rüzgârın gücünden yararlanılarak teknenin hareket ettirilme ilkesine dayanan, uyum ve senkronizasyona bağlı bir spor dalıdır. Yelkeni spor olarak benimseyen ilk ülke İngiltere'dir. Galler prensi tarafından ilk 1749 yılında yelken yarışı yapılmıştır. Yelken, 1896 yılında Olimpiyat yarışlarında yerini almıştır. Uluslararası Yelken Federasyonu yelken yarışları ve uluslararası yarışmaları düzenlemektedir (Global Turizm,2015).

Türkiye'de yelken sporunu organize eden kurum Türkiye Yelken Federasyonu'dur. Yelken yarışları üç ayrı kategoride yapılır:

Regatta olimpiik yarışları

Okyanus yarışları

Maç ya da kafa kafaya yarış (Global Turizm,2015).

Yelken Spor Turizmi, bireylerin deniz yolculuğu yapmak ve yelkenli kullanmayı öğrenmek amacıyla katılım sağladığı turistik seyahatlerdir. Yelken spor turizmi, konaklamalı yatlar ve konaklama yapılamayan küçük teknelerle gerçekleştirilmektedir. Yelken, denizi seven her yaşta insanın yapabileceği eğlenceli bir spor dalıdır. Ülkemizde üç tarafının denizlerle çevrili olması bakımından yelken spor turizminde ön plana çıkmaktadır. Marmara, Akdeniz ve Ege denizinde yelken yarışları düzenlenmektedir (Türkiye Su Sporları Federasyonu,2018).

Su Kayağı

Su kayağı, kişiyi bir hız motoru veya kablolu bir düzeneğin çektiği, su üstünde yapılan bir spor dalıdır. Her türlü suda, nehirde, gölde veya denizde yapılmaktadır. Dalgasız su uygun olanıdır. Su kayağının sporunun çeşitleri bulunmak-

tadır; Barefoot, Show kayağı, Maraton ve Serbest stil atlama. En önemli 3 klasik disiplin ise Slalom, Trick (figür) ve Jump (atlama) tır (Türkiye Su Sporları Federasyonu,2018).

Su kayağı, 1920 yılında ABD'li Fred Walter tarafından keşfedilmiş bir spor dalıdır. Gerçek bir spor olarak denenmesi 1925 yılında ABD'li Ralph Samuelson tarafından yapılmıştır. 1946'da Dünya Su Kayağı Birliği kurulmuş ve 1949 yılında ilk kez Su Kayağı Dünya Şampiyonası düzenlenmiştir. Şampiyona sürekli düzenli olarak yapılmaktadır. Su kayağı, iki farklı enerji kaynağının kullanıldığı nadir sporlardan biridir. Üst ekstremitelerden teknedeki doğru çekilir ve kayak ve alt bedeniniz ise su ile karşı karşıyadır (World Water Skiing,2018).

Su kayağı, su sporları turizmi kapsamında önemli bir yere sahip olan bir spor dalıdır. Su kayağı kapsamında gerçekleştirilen turistik faaliyet su kayağı spor turizmi kapsamında değerlendirilirken, Türkiye'de Kocaeli Gölkey Park tesisleri Su kayağı şampiyonalarına ve etkinliklerine ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca kablolulu su kayağı Bursa Osmangazi'deki Sukay Park'ta, Ekişehir ve Samsun'da yapılabilmektedir. Akdeniz sahillerinde su kayağı için elverişlidir.

Sörf

Sörf, bir tahta yardımıyla dalgalar üzerinde sahile doğru kayarak gerçekleştirilen ve sevilen bir spor dalıdır. Dalga Sörfü ve Rüzgar Sörfü olmak üzere iki çeşittir. Yelken kullanılan rüzgar sörfü dalga kıran bir deniz gerektirmez, her yerde yapılabilir, çok yaygın yapılmaktadır (Türkiye Su Sporları Federasyonu,2018).

Sörf turizmi, sörf yapmak, öğrenmek veya sörf organizasyonlarına katılmak ve izlemek amacıyla yapılan seyahatlerdir. Sörf turizmi, rekreasyonel amaçlı sörf seyahatleri ve ticari amaçlı sörf turizmi olarak incelenmektedir. Rekreasyonel amaçlı sörf seyahatlerinde kişi kendi seyahatini planlar, kendi araçlarını ve malzemesini kullanır. Kendi çadırında veya yerel konaklamayı tercih etmektedir. Ticari amaçlı sörf turizmi ise tur operatörleri tarafından konaklama, ulaşım ve yeme-içme şeklinde paket tur olarak düzenlenmesidir (Buckley,2002:407).

Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde sörf yapılan sahiller bulunmaktadır (Küçükaslan,2007:220).

Gümüştöre: Karadeniz sahilinde bulunan Gümüştöre Plajı rüzgarıyla sörf için ideal bir alandır. İstanbul'a bir saat uzaklıktadır.

Mimarsinan: İstanbul Büyükçekmece gölü kıyısında bulunan bu yer, Temmuzdan Ekim'e kadar esen rüzgarı sörf için çok uygundur. Tuzla, Saros, Alaçatı, Pırlanta, Ilıca, Akyarlar, Bitez, Datça en fazla sörf için ziyaret edilen sahillerdir.

Yüzme

En popüler sporların başında olan yüzme sporunun aslında ne zaman ortaya çıktığı ve nasıl çıktığı bilinmemektedir. Sebebi geçmişte yüzme sporu insanların karşısına bir spor olarak değil, bir ihtiyaç olarak çıkmıştır. Dünyada ve ülkemizde önemli ve yaygın bir spor olan yüzme sporunun turizm ile iç içe olduğu söylenebilir.

Yüzme, rekreatif amaçlı yapılan en yaygın su sporu olan, uluslararası standartlarda (50 m, 8 kulvar) havuzlarda vücudun kulaç ve ayak hareketlerinden başka bir yardım almadan, kelebek, serbest, kurbağa ve sırtüstü stillerinin birinde veya dördünde karmaşık olarak, bireysel veya ekip olarak yaptıkları yarışma olarak tanımlanmaktadır. İlk kez 1896 yılında olimpiyat oyunlarında yüzme yarışmaları yapılmıştır. Yüzme beraberinde turizm faaliyetlerini de getirmiştir (Batman & Eraslan,2007:2014).

Temel amacı yüzmek olan kişilerin gerçekleştirdiği seyahatler yüzme spor turizmi olarak adlandırılmaktadır. Deniz kum güneş turizminin en önemli parçası olan denizin temel amacı yüzme sporudur. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizin her bölgesinde yüzme sporu gerçekleştirilmektedir. Ege ve Akdeniz Bölgesi'nde yaz sezonu uzun süreli olması turistlerin denizde yüzme imkanını oluşturmaktadır. Karadeniz bölgesinde yaz sezonun diğer bölgelere göre kısa sürmesi ve deniz akıntısının fazla olması yüzmeyi sürekli olmasa da olumsuz etkilemektedir.

Futbol Turizmi

Futbol turizmi, insanların futbol karşılaşmalarını izlemek veya futbol oynamak amacıyla turizm hareketlerine katılmalarından meydana gelen bir turizm türüdür. Futbol takımlarının kamp merkezi seçiminde dikkate aldıkları en önemli unsur elverişli iklim koşullarıdır. Yaz sezonunda serin iklimli bölgeler tercih edilirken, kış dönemlerdeki devre arası kamplar için sıcak bölgeler seçilmektedir (Hazar,2007:106).

Her maçın doksandan dakikadan ibaret olmadığına farkına varan ülkeler bir süredir futbol turizmine önem vermektedir. Çünkü futbol turizmi ile kısa sürede, ülkeye gelen turist sayısını ve sağlanan turizm gelirlerini artırmak müm-

kün olmaktadır. 2006 yılında Almanya'da düzenlenen Dünya Kupasına 2,5 milyon kişinin üzerinde turist geldiği saptanmıştır. 2002 yılında Güney Kore ve Japonya'nın ortak düzenlediği dünya kupasına 2,5 milyon üzerinde turistin geldiği ve maç başına ortalama seyircinin 42,269 olduğu saptanmıştır (Barut,2004:7).

FIFA sözcüsü Nicolas Maingot yayınladığı medya bilgilendirmesinde; 2010 Güney Afrika Futbol Dünya Kupası'nın ilk dört günün ortalama seyirci sayısı 53,019'dur. Bu ortalamanın Dünya Kupaları tarihinin en yüksek 2. seyirci sayısı olduğunu açıklamıştır (Devecioğlu,2010).

Türkiye'de özellikle futbol turizmi için kış mevsiminde Antalya, yaz mevsiminde ise Bolu, Ankara, Bursa gibi illeri tercih edilmektedir. Adı geçen bölgelerin iklim ve yükselti özellikleri, futbol için oldukça elverişli bir durum arz etmektedir. Futbol turizmi, diğer turizm türlerinden farklı özelliğe sahiptir. Katılımcıların aktif olarak katılmasıyla oluşan futbol turizmi aynı zamanda takımların ve oyuncuların özelliklerinden dolayı bölgeye seyircileri ve taraftarları da çekerek ek turizm talebi oluşturmaktadır (Batman & Gürkan,2005:17).

Turnuva ve Salon Sporları

Voleybol, basketbol, hentbol, masa tenisi, karate, boks, halter, jimnastik, su topu, hokey, atletizm, motor sporları, judo, tekvando, eskrim ve badminton turnuva ve salon sporları arasında gösterilmektedir. Bu spor müsabakaları ve turnuvaları vasıtası ile önemli turizm faaliyetleri ortaya çıkmaktadır (Batman & Eraslan,2007:216).

Olimpiyat Oyunları, Dünya Basketbol Şampiyonası, Dünya Voleybol Şampiyonası, THY Euroleague, Kadınlar ve Erkekler Avrupa Voleybol Şampiyonlar Ligi, Voleybol Dünya Kulüpler Kupası, Elmas Tur ve benzeri spor yarışmalar düzenlendiği şehirlere ilgi duyan binlerce insanı binlerce kilometreden kendine çekmektedir. Turnuva ve Salon Sporları turizmin ekonomik gelişimini olumlu etkilemektedir. Turnuva ve Salon Sporları turizminin ekonomik etkileri düzenlenen organizasyonların kalitesine ve katılanların harcamalarına göre meydana gelmektedir.

Olimpiyat Oyunları

Olimpiyat oyunları dünya çapında sporcu, gazeteci, televizyoncu, spor adamı ve seyircilerin katılımı ile maliyeti yüksek bir spor organizasyonudur. Dünya'nın en büyük spor olayı olarak kabul edilen olimpiyatların tarihi karanlık

çağlara dayalı olup, gerçeklerle efsanelerin birleştiği ve duygularla abartıların karışımından oluşan bir sis tabakası ardında gizlenmiş gibidir. Yüzyıllardır insanlar ve ülkeler arasındaki barışın gelişmesine katkı sağlayan sportif bir araç olarak görülen olimpiyat oyunları, dört yılda bir dil, din, ırk ve renk ayrımı yapmadan kültürlerin ve adetlerin bir araya geldiği alışveriş vasıtası olağan gelişmiştir. Yüksek maliyetlerine rağmen olimpiyat oyunları, ev sahibi oldukları ülkenin tanıtımı, turizm faaliyetlerinin artması ve spor tesislerinin kazandırılması gibi son derece önem arz eden faydalar sağlamaktadır (Batman, Oktay & Ergün,2007).

Örneğin; Olimpiyat Oyunlarına beşinci adaylığında 1992 Olimpiyat Oyunlarına ev sahibi olan, İspanya'nın Barcelona kenti, oyunlardan önce deniz ile bağlantısı kesilmiş, altyapı problemleri olan ve spor tesisi eksikliği bulunan bir şehirdi. 1992 olimpiyat oyunlarını düzenleneceği kesinleşen Barcelona, 1986 yılından 1992 yılına kadar olan 6 yıllık hazırlık süresince tüm alt yapı problemlerini çözerek, yeni yollar, köprüler, parklar, oteller ve spor tesisleri inşa edilmiştir. Günümüzde Barcelona Avrupa'daki en gelişmiş ve yaşanabilir kentler arasında 8. sıraya yükselmiştir. Barcelona Olimpiyat Oyunları 1986-1992 yılları arasında 326.301 kişilik ek istihdam yaratarak, işsizlik oranında da büyük bir düşüş yaratmıştır. Günümüzde İspanyol sporcular dünyada çeşitli spor dallarında büyük başarılar elde ederken, Barcelona halkı da spor yapabilmek için en iyi tesisleri kullanmaktadır. Barcelona'nın Olimpik tesisleri her gün düzenli olarak yaklaşık 50.000 kişi tarafından kullanılırken, her yıl 300.000 kişi de Barcelona sokaklarında halk için gerçekleştirilen spor aktivitelerine katılmaktadır (Gündoğan,2001:32).

Olimpiyat Oyunları spor dalı, sporcu sayısı, katılan ülke sayısı ve izleyici sayısı bakımından dünyanın en büyük spor organizasyonudur. Günümüzde turizmin çeşitlendirilmesi ile beraber Olimpiyat Oyunlarına sporcu ve izleyici olarak katılmak amacıyla gerçekleştirilen turistik faaliyet Olimpiyat Sporları Turizmi olarak adlandırılmaktadır. Bu turizm faaliyetinin etkileri düzenlendiği şehirde sadece düzenlendiği dönemde hissedilmez. Gelecek yıllarda da hissedileceği söylenebilir.

Nostalji Spor Turizmi

Nostalji terimi, sosyal bilimcilerde büyük ilgi çekerek, bu durum müşteri davranışlarında nostalji tutumu ve ihtiyaçların incelenmesine neden olmaktadır. Nostalji kavramı olumlu tepki ortaya çıkması amacıyla reklam ve tanıtım aracı

olarak kullanılmaktadır (Goulding,1999: 177). Spor ve turizmin kültürel değerlerinin ortaya çıkarılmasında spor müzelerine, eski salonlara, ünlü sporcuların olduğu şehirlere ve geleneksel olarak yapılan sportif yarışmalara ziyaret etme bağlamında nostalji spor turizmi önemlidir (Güngör & Turgut,2018).

Sporun son yıllarda tarihi ve kültürel yanını turizmle bütünleştiren türü Nostalji spor turizmidir. Geleneksel olarak geçmiş zamanlardan günümüze kadar yapılan nostalji spor turizmi faaliyetleri, insanların farklı kültürleri ve ülkeleri tanımalarına yardımcı olan sosyal bir olaydır. Turistler gittikleri yerleri etkilemekte ve gittiği yerden etkilenmektedir. Bu şekilde farklı toplumlar ve kültürler arasında bağlar güçlenmektedir. İnsanların birbirini tanıması için düzenlenen sportif oyunlar, fuarlar, panayırılar, festivaller ve karnavallar her sene binlerce insanı başka ülkeleri, şehirleri tanımaya ve ziyaret etmeye teşvik etmektedir. Nostalji spor turizmi kapsamında ilgi çeken ve destekleyici turizm ürünü olan geleneksel ata sporları çerçevesinde gerçekleştirilen spor oyunları da turizm olayı olarak nitelendirilmektedir. Geçmişten günümüze ulaşmış bu spor faaliyetleri hem ülke insanları arasında dostluğu sağlarken, hem de yeni kültürler ve yeni yaşam tarzlarını görme hevesini uyandırarak yerli, yabancı ziyaretçileri yeni adreslere, farklı faaliyetleri görmeye teşvik etmektedir. Nostalji sporunu yaşatma kapsamında yer alan yağlı güreşler de ülkemizle bütünleşmiş bir spor olayı, bir turizm hareketidir. Nostalji spor turizmi spor müzelerini, stadyumları ve geleneksel yarışmalara yapılan seyahatleri içerirken bu bağlamda seyahat edilen her yer tarihi ve kültürel bir öneme sahiptir. Nostalji spor turizmi hem turizmin çeşitlendirilmesi hem de kültürel değerlere sahip çıkılması bakımından çok önemlidir. Bu kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir görev üstlenmektedir (Güngör & Turgut,2018).

Nostalji spor turizmi potansiyeli bakımından ülkemizin durumuna bakıldığında, zengin kültürel sportif kaynaklara sahip olduğu söylenebilir. Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konumda dünyanın en eski medeniyetleri yer almış olup, günümüze kadar ulaşmış sportif faaliyetler ve spor alanları son derece önemlidir. Türklerin geçmişten günümüze gelen birçok geleneksel sporları vardır. Bunlar cirit, okçuluk, binicilik, güreş, kılıç sporları ve yağlı güreşlerdir. Eski spor geleneklerine sahip olunmasına rağmen Türkiye'de nostalji spor turizmi fazla gelişmemiştir. Bunun temel nedeni bu spor geleneklerinin her

geçen gün önemini yitirmesi ve tanıtım çalışmalarındaki eksiklikten kaynaklanmaktadır (Güngör & Turgut,2018).

SPOR TURİZMİNİN ETKİLERİ

Spor Turizmi yapısal özellikleri nedeniyle ekonomik, çevresel, siyasi ve sosyo-kültürel etkileri olan bir turizm çeşidi olup, ülkelerin, bölgelerin ve bireylerin yaşam kaynağı olduğu düşünülmektedir. Spor Turizminin, ekonomik, çevresel, siyasi ve sosyo-kültürel etkileri aşağıda sırasıyla incelenmiştir.

Spor Turizminin Ekonomik Etkileri

Spor Turizminin ekonomik etkilerinin incelendiği bu bölümde spor turizmi organizasyonları ve gerçekleştirilen organizasyonlara katılan yönetici, sporcu, ziyaretçi, seyirci gibi bireylerin harcamalarının ele alındığı anlamına gelmektedir. Spor Turizmi, meydana getirdiği ekonomik etkiler bakımından son zamanlarda araştırmaların ilgisini çekmektedir.

TURSAB Spor Turizmi 2014 Raporuna göre; 2014 yılında 550 binin üzerinde yabancı turist ülkemize spor amaçlı gelip 900 milyon doların üzerinde harcama yapmıştır. Türkiye’de spor turizminin toplamdan aldığı pay yüzde 1.5 düzeyindedir. Bu pastadan en çok golf ve futbol sporları pay almaktadır. Bir spor turisti ortalama bir turistin 2 katı kadar harcama yapmaktadır. Bir başka deyişle, Türkiye’ye gelen yabancı sporsever turistin harcaması bin 1648 dolar düzeyindedir. Türkiye’de Belek’e gelen golf sporcularının sayısı 160 bine yakınken, bu yıl Antalya’da kamp yapan futbol takımı sayısı ise bin 200 civarındadır. Bu takımların yüzde 90’ı yabancı futbol takımlarıdır.

TURSAB Spor Turizmi Raporuna göre; 2014 yılında dünyada 1.2 trilyon dolara yakın büyüklüğe ulaşan turizm sektöründen sporun aldığı pay 180 milyar dolar düzeyindedir. Turizm sektörünün büyümesi yüzde 4-5’lerde seyrederken, spor turizminde bu rakam yüzde 14’lere çıkmaktadır. Turizmi tüm yıla yaymak, deniz- kum-güneş üçlüsünün yanı sıra diğer turizm türlerinde de büyümek isteyen turizm sektörü: Son yıllarda golf ve futbol turizminde atılan adımlar ve elde edilen başarılar Türkiye’nin spor turizminden aldığı payın aslında çok az olduğunu ve daha yukarılara çekilebileceğinin en büyük göstergesidir.

Olimpiyat Oyunlarının Toplam Maliyet- Toplam Kar Durumu		
Organizasyon Yılı ve Şehri	Toplam Maliyet	Toplam Kar
1992- Barselona	1,6 Milyar	358 Milyon
1996- Atlanta	5,1 Milyar	1,1 Milyar
2000- Sydney	8,4 Milyar	1,8 Milyar
2004- Atina	11,2 Milyar	1,4 Milyar
2008- Pekin	14,2 Milyar	1,6 Milyar
2012- London	13,9 Milyar	1,9 Milyar
2016- Rio	12 Milyar	3 Milyar

(<https://olympics.com/ioc/overview>)

Olimpiyat Oyunları gibi spor turizmi organizasyonlarının düzenlendiği ülkeye büyük ekonomik katkısı olduğu görülmektedir. Ayrıca Dünya Kupaları, Dünya Şampiyonaları, World Tour, National League vb tüm organizasyonların yapıldığı ülkeye, bölgeye ve şehire ekonomik katkısının olduğu söylenebilir.

Spor Turizminin Çevresel Etkileri

Spor turizminin turizm kaynakları ve doğal güzellikleri üzerinde olumlu ve olumsuz çevresel etkileri bulunmaktadır. Spor turizminin çevreye verdiği incelendiğinde; Spor etkinlikleri, kullanılmayan alanların kullanılabilirliği ve tesisleştirilmesi açısından yararlı olabilmektedir. Özellikle, outdoor sporların etkinliklerinin gelişimi, doğal ortamların kullanılabilirliği, verimi ve daha üst düzeyde tesisleşmeye gidilmesi açısından yararlı olabilmektedir. Fakat bu ortamlar içindeki toprağın, ağaçların ve bu ortam içinde yaşamını sürdüren canlıların zarar görmelerini de beraberinde getirmektedir (Toramanlı,2014).

Spor Turizminin Siyasi Etkileri

Ülkeler arasındaki ilişkilerin kuvvetlenmesinde ve ülkelerin birbirini tanımasında spor turizminin önemli bir rolü vardır. İnsanlar, yurt dışına yapacakları spor seyahatlerinde daha çok siyasi ilişkileri olumlu olan ülkeleri tercih edebilmektedir. Bazı ülkeler arasında siyasi ilişkiler kuvvetli olduğundan o ülkeden diğer ülkelere geçiş sırasında izin aranmamaktadır. Örneğin; Küba yönetim şekli gereği kendi ülkesinde doğup milli takımında görev alan sporcuların, kendi ülkesi ya da aynı yönetim şekli ile yönetilen başka bir ülkede sporcu olmasına izin vermektedir. Yine İslam ülkeleri arasında düzenlenen İslam Oyunları

organizasyonu dini İslam olan ülkelerin tanışmasında ve ilişkilerin kuvvetlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Son yıllarda daha çok gerçekleştirilen özellikle voleybol ve basketbol branşlarında düzenlenecek olan organizasyona aynı anda birden fazla ülkeye ev sahipliğinin verildiği görülmektedir. Düzenlenecek olan organizasyon sebebiyle iki ülke arasında siyasi ilişkilerin kuvvetlenmesine neden olmaktadır. Örneğin; 2018 yılında Güney Kore ve Kuzey Kore'nin kış olimpiyat oyunlarında beraber yarışması (Olimpiyat Oyunları,2018).

Olimpiyat oyunları, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bölünen Kuzey Kore ve Güney Kore'yi birleştirmiştir. Güney Kore'de düzenlenen 2018 Kış Olimpiyat Oyunları açılış töreniyle başladı. Güney Kore ile Kuzey Kore'den sporcular, "Birleşik Kore" bayrağı altında geçiş törenine katıldı (Olimpiyat Oyunları,2018). Spor turizmi organizasyonlarının ülkeler arasındaki barışın ve güvenliğin sağlanmasında büyük önemi vardır.

Spor Turizminin Sosyo-Kültürel Etkileri

Spor Turizmi, insanlar ve sosyal yapı üzerinde önemli rol oynayan uluslararası bir harekettir. Spor Turizmi organizasyonlarına ev sahibi olan ülkeler üzerine sosyal ve kültürel etkileri geniş kapsamlı ve çok boyutludur.

Spor turizm organizasyonlarına ev sahipliği yapan ülkeler; tesislerini, elemanlarını, konaklama işletmelerini ve alışveriş merkezlerini gelen turistlerin hizmetine sunmaktadır. Dolayısıyla bu durum, turistlerle yöre halkı arasında belirli ölçüde kültürel alışveriş gerçekleştirerek, çeşitli sosyal ve kültürel değişimlerin oluşmasını sağlayacaktır. Ancak bu sosyal ve kültürel değişimler her zaman çift yönlü olarak gerçekleşmiş olup; bu etkiler hem olumlu hem de olumsuz bir şekilde gerçekleşmektedir (Zorba,2004:20).

Örneğin; Nostalji sporunu yaşatma kapsamında yer alan yağlı güreşler ülkemizle bütünleşmiş bir spor olayı, bir turizm hareketidir. Nostalji spor turizmi spor müzelerini, stadyumları ve geleneksel yarışmalara yapılan seyahatleri içerirken bu bağlamda seyahat edilen her yer tarihi ve kültürel bir öneme sahiptir. Nostalji spor turizmi hem turizmin çeşitlendirilmesi hem de kültürel değerlere sahip çıkılması bakımından çok önemlidir. Bu kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir görev üstlenmektedir (Güngör & Turgut,2018).

Bu doğrultuda spor turizminin, organizasyona katılan bireylerin (sporcu, seyirci veya görevli) birbirini tanımada ve kültürlerin kaynaşmasında büyük bir önemi ve etkisinin olduğu söylenebilir.

DÜNYA'DA SPOR TURİZMİ

İnsanların spor yapmak veya sportif etkinlikleri izlemek amacıyla turizm olayına katılmalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütününe spor turizmi adı verilmektedir. Günümüzde Dünyanın her yerinde düzenlenen spor organizasyonlarına katılmak için insanlar sürekli seyahat etmektedir. Kimileri sporcu olarak kimileri seyirci olarak organizasyonların heyecanını yaşamaktadır.

Journal of Sport Tourism'de yayınlanan bir araştırmaya göre spor turizminden elde edilen gelirler, dünyadaki toplam turizm gelirlerinin yüzde 32'sini oluşturmaktadır. STIC araştırmasına göre, sportif faaliyetlerin 182 milyar dolarlık bir endüstri haline geldiği, spor etkinliklerinin yılda 47 milyon geceleme yapılmasına neden olduğu ve konaklayan spor turistinin otel giriş ücreti ve diğer ihtiyaçları için günlük 180 dolar harcadığı belirtilmektedir (Sarıçay,2009:29).

TURSAB tarafından 2014 yılında yayınlanan Spor Turizmi Raporu'na göre; 2014 yılında dünyada 1,2 trilyon dolara yakın büyüklüğe ulaşan turizm sektöründen sporun aldığı pay 180 milyar dolar seviyesindedir. Küresel turizmin yıllık büyüme oranı yüzde 4-5 düzeylerinde seyrederken, bu rakamın spor turizminde yüzde 14 seviyelerinde olduğu hesaplanmaktadır. Uluslararası hesaplamalarda çıkan ortalamalara göre spor turisti normal turistten yaklaşık iki katı kadar harcama yapmaktadır. Dünyada 2006-2014 yılları arasında 90 milyon kişi Olimpiyatlar, FIFA Dünya Kupası gibi büyük spor etkinliklerini yerinde izlemek için seyahat etmiştir. Bunların 13 milyonunu bu spor etkinliklerini izlemek için yurt dışına çıkanlar oluşturmuş ve onların bu ülkelerde yaptığı harcamalar 10 milyar doları bulmuştur.

Dünyada önemli organizasyon olan olimpiyat oyunlarının ev sahibi ülkelerdeki yatırımların hızlanmasına neden olmaktadır. Yeni yatırımların yapılması ülkelerdeki istihdamı olumlu yönde etkilemektedir. Ev sahibi ülkelerdeki işsizlik oranlarında düşüş yaşanırken çalışan kişi sayısı artmıştır. Örneği; 2000 Sydney Olimpiyat Oyunlarının etkilerine ilişkin yapılan araştırmada 1994-2004 yılları arasında Avustralya'nın gayri safi milli hasılatına 7,3 milyar eklenmiş ve oyunlar 150.000 kişilik ek iş istihdamı sağlamıştır (Doğu,2006:12). Dünya geneli değerlendirildiğinde etkisi büyük sportif faaliyetlerin turizm sektörüne önemli oran da katkı sağladığı ifade edilebilir.

TÜRKİYE'DE SPOR TURİZMİ

Spor turizminin, Türkiye'de gelişmekte olan önemli bir turizm çeşidi olduğu görülmektedir. Türkiye özellikle dünya çapında ilgi gösterilen futbol, basketbol, voleybol, tenis, golf, hava sporları, su sporları, doğa sporları spor organizasyonları açısından coğrafi yapı, iklim koşulları ve misafirperver insan gücü ile yeterli olanaklara sahip eşsiz bir ülkedir.

Türkiye'nin spor turizminin geneline hizmet edebilecek türdeki tesisler, genel turizme paralel olarak özellikle İstanbul ve Antalya illerinde yoğunlaşmıştır. Bunun yanında, buldukları bölgelerde sportif turizm olanakları ile turizmi geliştirme potansiyelini gören Nevşehir, Artvin, Alanya, Erzurum, Erzincan, gibi bazı il ve ilçeler kendilerini spor turizmiyle özdeşleştirme çabasındadırlar. Ayrıca Bursa, Ankara, Çanakkale, Eskişehir, Gaziantep, İzmir, Muğla ve Samsun gibi büyükşehirlerde sahip oldukları ve potansiyel altyapı imkânları ile spor turizmi açısından ön plana çıkmaya başlamışlardır. Kuzeyden güneye, doğudan batıya kadar ülkemizin her bir bölgesinde spor turizminin çeşitli türlerine yönelik yatırımlar yapılmış veya planlanmıştır. Erzincan, Amasya, Artvin, Nevşehir, Ankara, İstanbul, Antalya, Ağrı, Aydın, Muğla, Isparta ve daha birçok ilimizde golf, futbol, kış sporları, doğa sporları, akarsu sporları, hava sporları gibi bazı spor turizmi dalları için uygun alanlar mevcuttur (Yeşil,2015:75).

TÜRSAB (2014) Spor Turizmi Raporu'na göre:

- Dünyada spor turizminin büyüklüğü 180 milyar dolar düzeyindedir.
- Uluslararası hesaplamalarda spor için gelen turist normal turistten yaklaşık iki katı kadar harcama yaptığı belirlenmiştir.
- Türkiye'ye gelen turistlerin ortalama harcaması 824 dolar, spor amaçlı gelenlerin ortalama harcaması ise 1.648 dolar olarak hesaplanmaktadır.
- Türkiye'ye 550 binden fazla spor turisti gelmiştir. Bu turistlerin yaptığı toplam harcamalar da 900 milyon doların üzerindedir.
- Türkiye, düzenlenen ve düzenlenecek uluslararası spor etkinlikleri baz alınarak hesaplanan Küresel Spor Endeksi'nde 14'üncü sırada yer almaktadır. Türkiye'de son 8 yılda bu çapta 14 etkinlik düzenlendi. Etkinlik sayısında Türkiye dünya 18'incisi konumundadır.
- Futbol turizminde yaklaşık bin 200 takım Türkiye'de kamp yapmaktadır. Birden fazla yapılanlarla birlikte bu yılda 2 bin 500'ü bulmaktadır.

- Futbol kampı yapanların yarattığı direkt hacim 100 milyon doların üzerindedir.
- Antalya’da kamp yapan futbol takımlarının yüzde 90’ını yabancı takımlar oluşturmaktadır.
- Golf için gelenlerin sayısı 160 binin üzerindedir.
- Belek’te 2014’te 17 golf sahasında 513 bin 216 oyun oynanmıştır.
- Türkiye’de toplam golf sahası 28 adet, bunun 21’i Antalya bölgesinde yer almaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2014) verilerine göre, Türkiye’ye gelen yabancı turist sayısı 36.8 milyondur. Buda, spor turizmi çerçevesinde gelenlerin sayısının 552 bini geçtiğini göstermektedir.

TÜRKİYE’DE SPOR TURİZMİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Spor Turizmi ülkemizde 2000’li yılların başından itibaren araştırılmaya başlanmıştır. Dünyada yapılan araştırmalar da çok eski değildir. Sebebinin deniz kum güneş turizminin uzun yıllar hüküm sürmesi ve teknolojik yetersizlikler olduğu söylenebilir. İnsan ihtiyaçlarının farklılık göstermesiyle turizmde çeşitlendirilmeye gidilmiş ve spor turizmi kavramı ortaya çıkmıştır (TURSAB,2018). Ülkemizde spor turizmine yönelik yapılan araştırmalar aşağıda verilmiştir.

TURSAB (2001) tarafından yayınlanan ‘Spor Turizmi ve Pazar Büyüklüğü’ isimli rapora göre sporun turizm sektöründeki ele alınmış, spor turizmi kaynaklarına ait veriler verilmiş, dünyada ve ülkemizde spor turizmine ilişkin gelişmeler sunulmuş ve istatistikler üzerinden paydaşlara bilgiler verilmiştir.

Demir ve Demir (2004) tarafından yapılan ‘Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Futbol Turizmi ve Antalya İlinde Uygulama Araştırması’ adlı çalışmada, futbol turizminin bölgesel düzeyde ve turizm işletmeleri açısından etkilerini değerlendirerek spor turizminin önemini vurgulamış ve Antalya’da gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarını ortaya koymuştur.

Argan (2004) ‘Spor Ve Turizm Pazarlamasının Kesişim Noktası Olarak Spor Turizmine Kuramsal Bir Bakış’ adlı çalışmada spor turizmi kavramı, spor turizminin gelişimi ve spor ile turizm arasındaki ortak noktalar ele alınmıştır.

Miçoğulları (2004)’nın yüksek lisans tezi olan ‘Türkiye İçin Spor Turizm Stratejisinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi’ isimli araştırmada Türkiye için spor turizm stratejisinin belirlenmesi ve geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Hazar (2007) Spor ve Turizm isimli kitabını Beden Eğitimi Yüksek Okullarının ders programlarında yer alan Spor ve Turizm, Spor Turizmi, Turizm Kaynakları gibi dersler için temel bilgileri ortaya koyma amacıyla yazmıştır.

Batman ve Eraslan (2007) tarafından yazılan 'Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü' adlı kitabın Spor Turizmi Bölümünde; spor turizmi ve çeşitleri, spor ve turizm arasındaki ilişki, spor turizminin ekonomik katkısı ve Türkiye spor turizmi türlerine değinilmiştir. Öte yandan çalışmada hangi spor turizmi türlerinin sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğine yönelik stratejiler öngörülmüştür.

Çekin (2007)'in 'Oryantring Sporuna İlişkin Amasya İlinde Uygulama Araştırma' çalışması Amasya ilinde spor turizmi amacıyla kullanılacak spor alanlarının belirlenebilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda Amasya'da yön bulma sporu varsayılan alanlar üzerinde çalışma yapılmıştır.

Küçükaslan (2007)'a ait 'Özel İlgi Turizmi' isimli kitap turizm eğitimi gören yüksekokul ve fakülte öğrencileri ile turizm ürünü oluşturup, pazarlayan tüm işletmelere kaynak olması amacıyla yazılmıştır. Kitabın 10. Bölümünü oluşturan özel ilgi turizmi türlerinden faydalanılmıştır.

İçöz (2008)'e ait yüksek lisans tezi olan 'Spor Turizmi Pazarlaması ve Futbol Takımlarının Hazırlık Dönemi Kamp Yeri Tercihlerini Belirleyen Etkenler' isimli araştırma Spor Turizmi içinde yer alan Futbol Turizmini incelemektedir. Bu çalışmanın amacı futbol takımlarını bir kamp yeri seçerken hangi faktörlerin etkilediğini belirlemektir.

Doğan (2009)'a ait yüksek lisans tezi olan 'Motor Sporlarının Turizm İşletmeleri Üzerine etkileri ve İstanbul Formula 1 Pisti Örneği' isimli çalışmada spor ve turizm arasındaki ilişkiden, sporun tarihsel gelişiminden, spor turizminin ekonomik, sosyal, sağlık ve tanıtım etkilerine değinilmiştir. Motor sporlarının turizm işletmelerine etkisi incelenerek Formula 1 yarışının İstanbul turizmi açısından önemi ortaya koyulmuştur.

İzmir Ticaret Odası (2009) tarafından hazırlanan ve Sarıçay'ın hazırladığı 'Turizmde İyi Bir Alternatif: Spor Turizmi' rapora göre deniz kum güneş turizmine alternatif bir turizm türü olarak spor turizmi sunulmuş ve spor turizminin geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Salahoğlu (2010)'na ait yüksek lisans tezi 'Spor Turizminde Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Antalya'daki Futbol Kampları Üzerine Bir Araştırma' isimli araştırma, Antalya'ya gelen futbol kulüplerinin konakladıkları oteller-

deki ve futbol tesislerden aldıkları hizmete yönelik memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bektaş (2010)'a 'Kaçkar Havzası Trekking Parkurlarının Spor Turizmi Bakımından Değerlendirilmesi" isimli doktora tezinde, bu bölgedeki spor turizminin potansiyel varlığına dikkat çekerek, bölgenin ekonomik kalkınmasında spor turizminin kullanılabilir bir faktör olduğunu göstermeye çalışmıştır. 'Uluslararası Basketbol Organizasyonlarının Spor Turizmine, Ülke Ekonomisine ve Tanıtımına Katkılarının Değerlendirilmesi' isimli Alpulu (2011)'ya ait diğer bir doktora teziyle ise spor turizmi alanına bilimsel bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Pırnar (2011)'ın yaptığı Uluslararası Turizm İşletmeciliği isimli kitabın 'Turizm-Spor İlişkisi ve Spor Turizmi' bölümünü yazan İçöz (2011), sportif faaliyetlerin turizm ile olan ilişkilerini detayları ile incelemiştir.

Karakoç (2011)'a ait yüksek lisans tezi '2010 Dünya Basketbol Şampiyonasının Spor Turizmi ve Ekonomik Etkileri Açısından İncelenmesi' isimli çalışmada ülkemize gelen spor turistinin sosyo-ekonomik durumlarının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Türkiye'nin dünya basketbol şampiyonasına ev sahipliği yapması ile sosyo-kültürel tanıtım, ekonomik fayda, turizme fayda, tesisleşme gibi bir çok katkısı bu çalışmada öngörülmüştür.

Kozak ve Bahçe (2012)'nin eseri olan 'Özel İlgi Turizmi' isimli kitap, günümüzde turizmde gelinen nokta itibariyle önemli olan derslerden biri de Özel İlgi Turizmidir. Turizm sektöründeki bu eksikliği gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Her düzeyde turizm okullarında ders materyali olarak kullanılabilmesi gibi turizm alanındaki araştırmacılarında yararlanabileceği bir kitaptır. Albayrak (2013)'a ait Alternatif Turizm isimli kitap ise, turistik bir ürün olarak alternatif turizm türlerinin nasıl oluşturulduğu ve turistik ürün kavramı ışığında ülkemizdeki turizm çeşitleri hakkında bilgi vermektedir.

Toramanlı (2014)'ya ait yüksek lisans tezi olan 'Spor Turizminde Olimpiyat Oyunları ve Spor Turizminin Gelişimine Katkıları' isimli çalışmada, Türkiye'nin Olimpiyatları ev sahipliği yapması durumunda hangi alanlarda katkı sağlanacağı öngörülmüştür. Kahraman (2014) 'Antalya Destinasyonunda Spor Turizmi' isimli yüksek lisans tezinde ise, Antalya'da spor turizminin yeri ve önemi incelenmiştir. Yeşil (2015) 'Antalya'da Spor Turizmi: Mevcut Durumun Tespiti' isimli tez çalışmasında, spor turizminin kavramsal çerçevesi belirlenmiş, Antalya'da uygulama araştırma yapılmış ve mevcut spor turizmi uygula-

malarının daha organize bir şekilde uygulanabilirliği karar organlarına bilgi sağlanması amaçlamıştır.

'Spor Turizminin Etkileri Üzerine Bir Araştırma' isimli Akın (2015)'a ait makalede, Gaziantep ilinde spor turizminin gelişmesi halinde etkilerinin ne olacağını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Çakmak ve Dinçer (2016)'in editörlüğünü yaptığı 'Deniz Turizmi' isimli kitabın 'Su Sporları Turizmi' isimli bölümünü kaleme alan Dinçer ve Güzel (2016), kitabın 5. Bölümünde su sporları turizmine değinerek, dünyada ve Türkiye'de su sporları turizminin mevcut durumunu değerlendirmeyi ve literatüre katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Osmanoğlu (2017) 'Spor Turizmi Yapan Otel İşletmelerinin Hizmet Kalitesinin Sporcular Açısından Değerlendirilmesi' isimli doktora çalışması, spor turizmi yapan otellerin sporculara sağladıkları hizmetlerin kalitesinin ölçülmesi amacıyla hazırlanmıştır. Tuncay (2018)'a ait 'Uluslararası ve Ulusal Yüksek İrtifa ve Kamp Merkezlerinin Spor Turizminde Yönetim ve Organizasyon Boyutları İle İncelenmesi' isimli doktora çalışmasında ise, ulusal ve uluslararası yüksek irtifa kamp merkezlerinin spor turizmi açısından yönetim ve organizasyon sistemlerinin incelenmesi ve Davraz'a yeni bir model öngörüsü oluşturmak amaçlanmıştır.

Güngör ve Turgut (2018) 'Turizmin Çeşitlendirilmesinde Nostalji Spor Turizmi: Antalya'da Düzenlenen Yağlı Güreşler' isimli çalışmada, Antalya'da nostalji spor turizmi kapsamında düzenlenmekte olan yağlı güreş organizasyonlarının Türkiye'de turizmin çeşitlendirilmesine katkılarını değerlendirerek ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda Antalya'nın bütün ilçelerinde her yıl klasik olarak düzenlenen yağlı güreşlerin Nostalji Spor Turizmi kapsamında büyük öneme sahip olduğu ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Atılğan, S. (2007). Buz Pateni. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Nisan.
- Batman, O. Oktay, K. ve Ergün, H. (2007). İstanbul Olimpiyat Oyunlarının Türk Turizm Hareketlerine Olası Hareketlerine Yönelik Kuramsal Bir Çalışma. 5. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*. 11-13 Haziran, Kırgızistan.
- Batman, O. ve Eraslan, İ. H. (2007). Spor Turizmi. Bulu, M. ve Eraslan, İ. H. (Ed), (2007). *Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar (1. Basım)*. İstanbul: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği Yayınları.
- Batman, O. ve Gürkan, Z. (2005). *Futbol Turizmi*. Yüksek Lisans Seminer Çalışması, Sakarya Üniversitesi.

Spor Bilimleri IV

- Bil, M. Bilova, M. ve Kubecek, J. (2012). Unified GIS Database on Cycle Tourism Infrastructure. *Tourism Management*. 33:6, 1554-1561.
- Buckley, R. (2002). Surf Tourism and Sustainable Development in Indo Pacific Islands, I. The Industry and the Islands. *Journal of Sustainable Tourism*. 10:5, 407
- Chen, C.F. ve Chen, P.C. (2013). Estimating Recreational Cyclists. Preferences for Bicycle Routes – Evidence from Taiwan. *Transport Policy*. 26, 23-30.
- Demiroğlu, O. C. (2015). *Kayak Turizmi Forumu'ndan Kayak Turizmi Politikasına Notlar*. Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi; Stiftung Mercator Girişimi. 16, 1-16.
- Dinçer, M. Z. ve Güzel, S. Ö. (2016). *Su Sporları Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- İstanbulu-Dinçer, F. ve Demiroğlu, O. C. (Ed), (2016). *Deniz Turizmi (1. Basım)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğan, C. (2000). *Ankara'da Termal Turizm Potansiyeli*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Doğu, G. (2006). Sporun Sosyal ve Ekonomik Faydaları, *Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı*, 27-28 Nisan, Eskişehir.
- Ege, Z. (1996). *Bir Rekreasyon Türü Olarak Av Turizmi ve Türkiye'de Av Turizminin Geliştirilmesi ile İlgili Bir Model Önerisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve Eko-turizm (1.Basım)*. Ankara: Erk Yayınları.
- Gibson, H.J. (2003). Sport Tourism: An Introduction To The Special Issue. *Journal of Sport Management*. 17: 205-213.
- Gibson, J. H. (1998). Sport Tourism: A Critical Analysis of Research. *Sport Management Review*, 1, 45-76.
- Goulding, C. (1999). Heritage, Nostalgia, And The Grey Consumer. *Journal of Marketing Practice: Applied Marketing Science*. 5: 177
- Gündoğan, N. (2001). *Olimpizm ve Olimpiyat Organizasyonları*. İstanbul: Ders Notları.
- Güngör, A. ve Turgut, F. (2018). Türkiye'de Turizmin Çeşitlendirilmesinde Nostalji Spor Turizmi: Antalya'da Düzenlenen Yağlı Güreşler. *Uluslararası Antalya Kongresi Bildiri Kitabı*. 1-3 Mart 2018. Antalya, 1260-1278.
- Hazar, A. (2003). *Rekreasyon ve Animasyon (1. Basım)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hazar, A. (2007). *Spor ve Turizm (1. Basım)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hinch, T. And Higham, J. (2004). *Sport Tourism Development Aspects of Tourism*. OH: Channel View Publications.
- Hinch, T. D. and Higham, J. E. S. (2001). Sport Tourism: A Framework for Research. *International Journal of Tourism Research*, 3, 45-58.
- Hudson, S. (2003). *Sport and Adventure Tourism*. Binghamton: The Haworth Press.
- İçöz, O. (2011). *Turizm- Spor İlişkisi ve Spor Turizmi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pınar, İ. (Ed), (2011). *Uluslararası Turizm İşletmeciliği (1. Basım)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İstanbulu-Dinçer, F. ve Demiroğlu, O. C. (2015). *Kış Turizminin Gelişimi ve Türkiye'nin Kış Turizmi Politikası*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- D. Küçükaltan, H. Çeken ve Ş. O. Mercan (Ed.). (2015). *Değişik Perspektifleriyle Turizm Politikası ve Planlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karakoç, B. (2011). *Dünya Basketbol Şampiyonasının Spor Turizmi ve Ekonomik Etkileri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Kardaş, N. T. (2015). *Düzce İli Sportif Rekreasyon Alanlarının Haritasının Çıkarılması ve Örnek Model Oluşturulması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.

Spor Bilimleri IV

- Kardaş, N. T. ve Turgut, F. (2018). Düzce İli'nin Turizm Potansiyeli ve Düzce'de Su Sporları Turizmi Faaliyetleri. *Uluslararası Su ve Çevre Kongresi Bildiri Kitabı*. 22-24 Mart 2018. Bursa, 912-920.
- Kozak, M. A. ve Bahçe, A. S. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Küçükaslan, N. (2007). *Özel İlgi Turizmi (1. Basım)*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım.
- Malta Planning Authority, (1997). *Golf Course Development in Malta: A Policy Paper*. Floriana.
- Masterman, G. (2004). Stratejik Sport Event Management: An International Approach- Hospitality. *Leisure and Tourism*, Elsevier.
- Megep, (2007). *Eğlence Hizmetleri: Su Sporları*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özdemir, A.S. Göçer, E. ve Karaküçük, S. (2016) *Rekreasyon Bilimi: Rekreasyon ve Turizm Bölümü*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Passafaro P, Rimano A., Piccini P.M., Metastasio R., Gambardella V., Gullace G. ve Lettieri C., (2014). The Bicycle and the City: Desires and Emotions Versus Attitudes, Habits and Norms. *Journal of Environmental Psychology*. 38, 76-83.
- Sarıçay, N. Y. (2009). İzmir Ticaret Odası AR-GE Çalışması.
- Standeven, J. and Knop P. (1999). *Sport Tourism*. Champaign. IL. Human Kinetics. USA.
- Toramanlı, A. (2014). *Spor Turizminde Olimpiyat Oyunları ve Spor Turizminin Gelişimine Katkıları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turizm Amaçlı Sportif Faaliyetler Yönetmeliği. (2011). T.C. Resmi Gazete, 27855, 23 Şubat 2011.
- Türkeri, İ. (2014). *Destinasyon Aidiyeti Oluşturulmasında Destinasyon İmajının ve Kişiliğinin Rolü: Kış Turizmi Örneği (Palandöken Kayak Merkezi)*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ülker, İ. (1987). *Dağ Turizmi ve Kış Sporları Tanımlar ve Kurallar Kayak Alanları Planlama Teknikleri*. Ankara: Turizm Yıllığı.
- Weed, M. and Bull, C. (1997). *Sport Tourism: Participants, Policy and Providers*. Oxford: Elsevier Publishing, Butterworth-Heinemann.
- Yeşil, M. (2015). *Antalya'da Spor Turizmi: Mevcut Durumun Tespiti*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yücel, C. (2006). *Türkiye'de Rafting Akıntıya Kürek Çekiyor*. (26.11.2018 tarihinde TÜRSAB Arge Departmanı adresinden ulaşılmıştır).
- Zorba, E. İkizler, H.C. Tekin, A. ve Miçoğulları, O. (2005). *Herkes İçin Spor*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2018). (15.02.2018 tarihinde http://www.duzceturizm.gov.tr/rehber-7-spor_turizmi.html adresinden tarihinde ulaşılmıştır).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2012). (14.08.2018 tarihinde <http://www.kultur.gov.tr/TR-96270/turizm-verileri.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2006). (15.09.2018 tarihinde <http://www.kultur.gov.tr/TR-96270/turizm-verileri.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Olimpiyat Barışı, (2018). (15.09.2018 tarihinde <https://tr.sputniknews.com/olympics-2018-news/201802091032179823-guney-kuzey-kore-pyeongchang-kis-olimpiyat-oyunlari/> adresinden ulaşılmıştır).
- TDK, (2018). *Türk Dil Kurumu, 2018* (15.10.2018 tarihinde www.tdk.gov.tr adresinden ulaşılmıştır).
- TURSAB (2014). *Spor Turizmi Raporu* (18.10.2018 tarihinde https://www.tursab.org.tr/dosya/12195/tursab-spor-turizmi-raporu_12195_5670173.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Uluslararası Olimpiyat Komitesi, (2018). (11.11.2018 tarihinde http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Upload/Menu/624923_ioc_antlasmasi.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Türkçe Bilgi, (2018). (20.11.2018 tarihinde <https://www.turkcebilgi.com/alpinizm> adresinden ulaşılmıştır).

Spor Bilimleri IV

- Türkiye Buz Pateni Federasyonu, (2018). (20.11.2018 tarihinde <http://buzpateni.org.tr/category/bildiriler/genel-bildiriler/> adresinden ulaşılmıştır).
- Eskişehir İl Kùltür Turizm Mùdùrlùğü, (2018). (25.11.2018 tarihinde <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-158518/planor.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Kùltür ve Turizm Bakanlığı, (2018). (25.11.2018 tarihinde <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-14497/turizm-amacli-sportif-faaliyet-yonetmeliği.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Spor Akademisi, (2005). (25.11.2018 tarihinde <http://sporakademisi.com/category/bilgi-bankasi/> adresinden ulaşılmıştır).
- THK, (2018). (25.11.2018 tarihinde http://www.thk.org.tr/egitim/kurslarimiz/itemlist/category/205-amator_sportif_havacilik_egitimleri_yelkenkanat adresinden ulaşılmıştır).
- THK, (2018). (25.11.2018 tarihinde http://www.thk.org.tr/egitim/kurslarimiz/itemlist/category/206-amator_sportif_havacilik_egitimleri_planor adresinden ulaşılmıştır).
- Buz Pateni, (2018). (26.11.2018 tarihinde <http://buzpateni.org.tr/tarihce/> adresinden ulaşılmıştır).
- THK, (2018). (26.11.2018 tarihinde http://www.thk.org.tr/egitim/kurslarimiz/itemlist/category/203-amator_sportif_havacilik_egitimleri_parasut adresinden ulaşılmıştır).
- Türkiye Kayak Federasyonu, (2018). (26.11.2018 tarihinde <https://www.tkf.org.tr/> adresinden ulaşılmıştır).
- Türkiye Kùrek Federasyonu, (2018). (26.11.2018 tarihinde <http://www.tkf.gov.tr/1/federasyon-tarihcesi-377.aspx> adresinden ulaşılmıştır).
- Turizm Global, (2018). (28.11.2018 tarihinde <http://www.turizmglobal.com/gecmisten-gunu-muze-yelken-sporu/> adresinden ulaşılmıştır).
- Devecioğlu, S. (2010). *Futbol Ekonomi*. (30.11.2018 tarihinde <http://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/ekonomi/109-seahattin-devecioglu/526-futbol-turizmi.html> adresinden ulaşılmıştır).
- TURSAB (2014). *Kiş Turizmi Raporu* (30.11.2018 tarihinde https://www.tursab.org.tr/dosya/12196/tursab-kis-turizmi-raporu119314251845-1_12196_3978793.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Türkiye Su Sporları Federasyonu, (2018). (30.11.2018 tarihinde <https://tssf.gov.tr/su-kayagi/> adresinden ulaşılmıştır).
- Water Skiers, (2018). (30.11.2018 tarihinde <https://worldwaterskiers.com/article/the-connection-between-slam-skiing-lower-back-issues/> adresinden ulaşılmıştır).
- Antalya İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùğü, (2018). *Golf Turizmi* (05.11.2018 tarihinde <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR-68440/golf-turizmi.html> adresinden ulaşılmıştır).